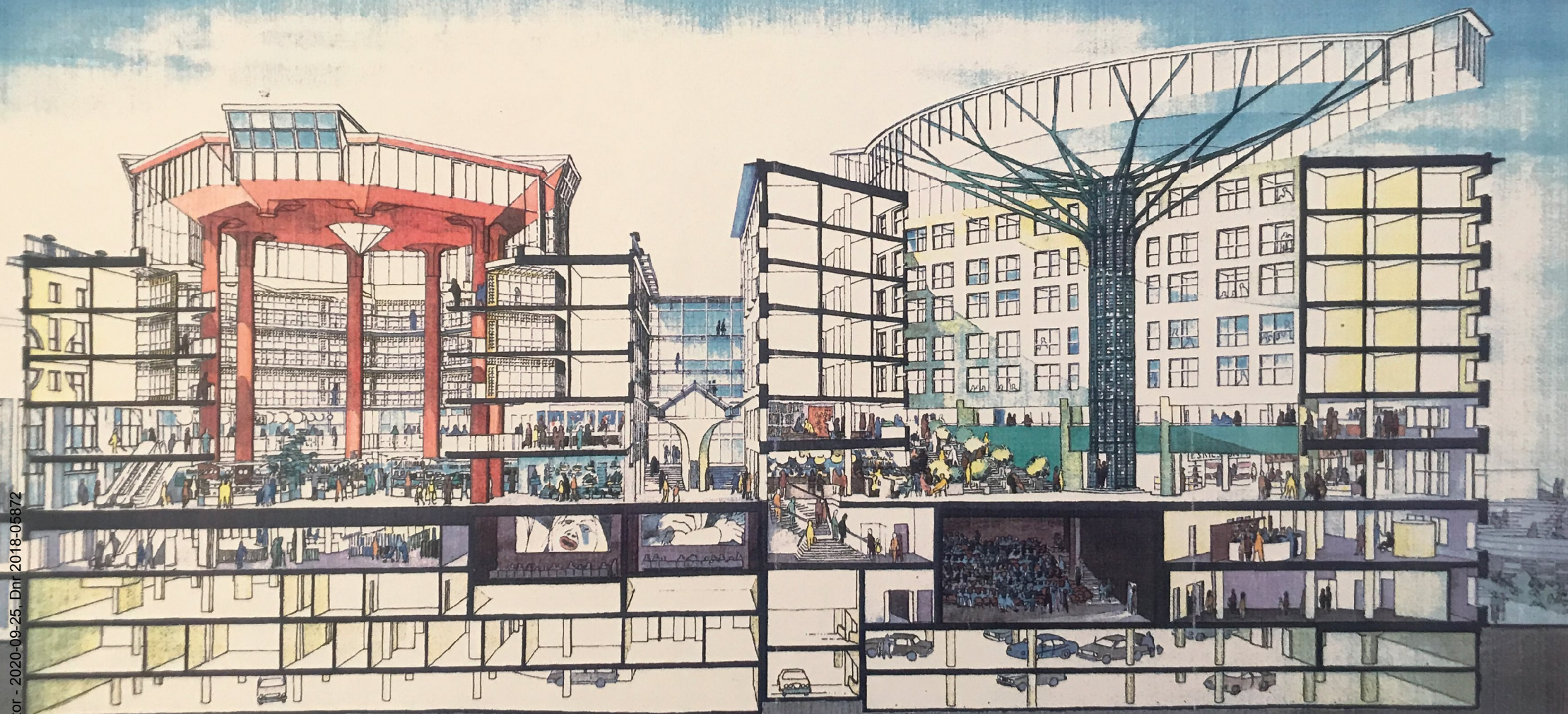

Kv. Fatburen 1

Söderhallarna, Stockholm

Kulturhistorisk konsekvensanalys

2020-09-18

Nyréns Arkitektkontor

Innehåll

Inledning

- Bakgrund och syfte
- Söderhallarna som begrepp
- Riksintresse för kulturmiljövården
- Kulturhistorisk klassificering

Konsekvenser för kulturmiljön som helhet

- Konsekvenser, sammanfattning
- Förslagets styrkor och svagheter
 - Björkhallshuset
 - Saluhallshuset
 - Interiörer och konst

Påverkan på stadsbilden

- Valda vyer
- Vår upplevelse av staden
- Vy A från Medborgarplatsen öst
- Vy B från Medborgarplatsen väst
- Vy C Folkungagatans västra del
- Vy D från Fatbursparken i hörnet av Fatbursgatan
- Vy E från Fatburstrappan
- Vy F från hörnet Götgatan - Tjärhovsgatan
- Vy G från hörnet Götgatan/Folkungagatan västerut
- Vy H längs Västgötagatan norrut från hörnet Åsögatan
- Vy I i hörnet Västgötagatan/Södermalmsallén
- Vy J från Västgötagränd
- Vy K från Medborgarplatsen södra
- Vy L från övre terrass ovanför moskéns entré
- Vy M från Fatbursparken, i hörnet av Fatbursgatan
- Vy M2 från Fatbursparken, i hörnet av Björngårdsgatan
- Vy N från Skinnarviksberget

Påverkan på bebyggelse

	Exteriöra ändringar	28
3	Björkhallshuset	28
3	Saluhallshuset	30
3	Interiöra ändringar	34
	Tjärhovsgränd	34
	Kommunikationsvägar	35
	Inkluderande budskap	36
4	Konst och estetiskt uttryck	36
4	Entréer	38
4	Lanterniner	38

Påverkan på riksintresset

	Riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården	39
	Slutsats baserad på analys av jämförande vyer A - N	39
8	Officiell riksintressebeskrivning	40
8	Uttryck för Riksintresset Stockholms innerstad relevanta för projektområdet	41
10	Värdekärna: Medborgarplatsen med Medborgarhuset	41
12	Analys av värdekärnan	41
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		
26		

Inledning

Bakgrund och syfte

Under pågående planarbete, inför samråd, med Fatburen 1 har Atrium Ljungberg AB (ALAB) gett Nyréns Arkitektkontor i uppdrag att som kunskapsunderlag ta fram denna konsekvensanalys.

Syftet med rapporten är att analysera det framtagna förslagets påverkan på platsens och fastighetens kulturhistoriska värde. Analysen görs utifrån det förslag till utveckling av fastigheten som arkitektkontoret Dinell-Johansson tagit fram på fastighetsägarens uppdrag – **Underlag. MKB Kulturmiljö 2020-08-31 och Underlag. MKB Kulturmiljö. Bildmaterial 2020-08-31. DinellJohansson med Atrium Ljungberg**

Rapporten utreder förslagets konsekvenser för områdets kulturmiljö i sin helhet – påverkan på fastigheten (kulturhistorisk klassificering blå) och påverkan på stadsbilden med hänvisning till kärnvärde Medborgarplatsen inom ramen för riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården.

Fastighetens kulturhistoriska värde och dess fysiska roll i staden utreddes av Nyréns våren 2018 – *Kv. Fatburen 1 och 2 i Stockholm. Björkhallshuset och Söderhallarna. Kulturmiljöutredning 2018-08-29*. Utredningen hade flera syften. För Atrium Ljungberg var den ett kunskapsunderlag i idéarbetet med fastighetens utveckling och den fungerar så även idag. Vid samma tid arrangerade ALAB ett parallelluppdrag där ett antal arkitektkontor bidrog i idéutvecklingen kring ett koncept för fastigheten och vilka fysiska uttryck det skulle kunna ta sig. I samband med det tog Nyréns fram en utvecklingsstrategi vars syfte var att peka på såväl arkitektoniska som konstnärliga kvaliteter i fastigheten och därmed fungera stimulerande i idéutvecklingen – *Kv. Fatburen 1 och 2, Stockholm. Björkhallshuset och Söderhallarna. En utvecklingsstrategi 2018-03-29*. Resultatet av parallelluppdraget var ett antal förslag där fastighetens kulturhistoriska värde inte respekterades i tillräcklig grad. ALAB:s nästa steg var att anlita ett arkitektföretag som var beredda att arbeta mer inکännande mot fastighetens kulturhistoriska värde. I den processen har vi på Nyréns fungerat som aktivt antikvariskt stöd.

Kulturmiljöutredningen och strategidokumentet tjänade också som kunskapsunderlag för den "blåmärkning" som stadsantikvarien beslutade 2018-10-12 inom

ramen för Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Dokumenten fungerade också som underlag för SSM:s remissvar om behovsbedömning av fördjupad MKB avseende kulturmiljö – *Fatburen 1, Södermalm, Behovsbedömning för Dp 2018-05872-54. Remissvar 2018-10-16*. Där rekommenderar SSM att tillägg av volymer inte bör göras på fastigheten annat än möjligen mot Södermalmsallén/Västgötagatan i sydväst. I annat fall bör en fördjupning MKB avseende kulturmiljö tas fram.

Dessa utredningar och SSM:s remissyttrande har fungerat som kunskapsunderlag då det aktuella förslaget har konsekvensanalyserats. Vid läsning bör dess utredningar finnas till hands som referens.

Då ALAB ändå vill pröva anpassade volymtillägg i form av på- och tillbyggnader på Björkhallshuset och Saluhallshuset, har Stockholms stad handlat upp WSP samhällsbyggnad för att göra en MKB kulturmiljö.

Söderhallarna som begrepp

Söderhallarna är ett samlande begrepp för byggnader inom fastigheten kv. Fatburen 1. När anläggningen som helhet avses används detta begrepp. Om delar av anläggningen avses används begreppen Björkhallshuset, Tjärhovsgränd (den sammanlänkande glasgången) eller Saluhallshuset.

Riksintresse för kulturmiljövården

Kv. Fatburen 1 ligger inom riksintresset "Stockholms innerstad med Djurgården". Riksintresset ska enligt miljöbalken skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön. Medborgarplatsen med Medborgarhuset är i bilagan till Stockholms översiktsplan utpekad som en s.k. värdekärna inom riksintresset. Kv. Fatburen 1 gränsar till värdekärnan.

Kulturhistorisk klassificering

Stockholms stadsmuseums klassificering av kv. Fatburen 1 omfattar bebyggelsen "synnerligen höga värden", d.v.s. bedöms tillhöra den högsta klassen. Det ger stöd för hänvisning vid PBL:s förbud mot förvanskning (PBL § 8:13) i hantering av ärendet i plan- och bygglovsprocessen. I övrigt ska bebyggelsen hanteras i enlighet med det generella varsamhetskravet (PBL § 8:17).

PROJEKTINFORMATION

Uppdragsgivare: Atrium Ljungberg genom Kati Stork

Nyréns kulturmiljö
Urban Nilsson, byggnadsantikvarie (uppdragsansvarig)
Maria Wannberg, byggnadsantikvarie
Marcus Ångeby, byggnadsantikvarie

Nyréns Arkitektkontor

Omslagsbild: Längdsektion genom Söderhallarna. Saluhallshuset (t.v.), Tjärhovsgränd (mitten) och Björkhallshuset (t.h.). Illustration från kring 1990 av Bo Kjessels arkitektkontor. ArkDes arkiv.

Vybilderna är tagna av DinellJohansson och Stockholms stads fotograf.

Konsekvenser för kulturmiljön som helhet

Konsekvenser, sammanfattning

Ett tillvaratagande och utveckling av kv. Fatburen 1 innebär att kulturhistoriskt värde hanteras på flera nivåer – i stadslandskapet, i omgivningen, kring kvarteret och i fastigheten där både dess exteriör och interiör påverkas. I samarbetet med Stockholms stad, Atrium Ljungberg och DinellJohansson har därför tanken om Fatburen som en helhet hela tiden varit levande. Hur påverkar förändringar i det inre det yttre och vice versa? Hur viktigt är bevarandet av de karaktäristiska interiörerna vägda mot exteriöra åtgärder? Hur viktigt är det att återskapa något av platsens ursprungliga attraktivitet och att väga den mot vissa arkitektoniska uttryck som idag förlorat sitt syfte? Vad lägger vi till? Vad kan vi välja bort? Vilka förlorade kvaliteter kan vi återskapa?

Nedan följer en genomgång av förslagets styrkor och dess svagheter. Vägda mot varandra kan de förhoppningsvis ge en tydligare bild av vad förslaget resulterar i. Avsnittet om interiörer och konst är mer resonerande på grund av att förslaget där fortfarande är mer i rörelse.

Förslagets styrkor och svagheter

Björkhallshuset

Restaurangpaviljong mot Medborgarplatsen nytolkas

Styrkor: Restaurangpaviljong nytolkas genom ny mer transparent volym om en våning med bibehållen ytutbredning. Den rumsliga relationen och volymspelet mellan Medborgarhuset och Björkhallshuset med paviljongen som förmedlande länk bibehålls.

Svagheter: Befintlig paviljong vid östra fasaden rivs. En del av fastighetens ursprungliga byggnadsdelar går förlorad.

Slutsats: Åtgärden minskar fastighetens bebyggelsehistoriska läsbarhet. Samtidigt är förlusten begränsad eftersom det arkitektoniska värdet av denna enskildhet är lågt. En överordnad kvalitet är att torgets rumslighet och relationen mellan dess olika byggnadsvolymer bibehålls.

Påbyggnad i två våningar kring befintlig gård

Styrkor: Påbyggnaden görs på ett medvetet sätt, sett till stadsbildens och byggnadens arkitektoniska kvaliteter. Den påbyggda volymen om två våningar har getts en lugn volym som genom sina inåt-uppåt sluttande fasader liknar ett tak med släta fall. Björkhallen får dagsljus via en arkitektoniskt och konstnärligt utformad taklanternin – ”trädet” – som förblir i sitt läge men gläser i de delar som i dag är täta i syfte att kompensera för den ljusförlust de påbyggda våningarna med ny taklanternin kommer att innebära.

Svagheter: Björkhallshusets ursprungliga exteriöra proportionering ändras vilket påverkar byggnadens kulturhistoriska värde. Björkhallen med dess uttryck av inomhustorg riskerar att nås av mindre dagsljus. Åtgärden riskerar även förändra hur dagsljuset verkar mot det invändiga ”trädet” lövverk, med risk för negativ påverkan på upplevelsen av rummet.

Slutsats: Ur stadsbildssynpunkt är Björkhallshuset sidoordnat i förhållande till riksintressets värdekärna Medborgarplatsen vilket gör att en volymförändring i höjddel kan övervägas. Flera byggnader i kvarterets omedelbara närhet ska eller har nyligen byggts på – t.ex. kv. Nattugglan och Medborgarhuset. Björkhallshusets exteriör har en förenklad utformning i jämförelse med de fasader med inspiration från jugend och art deco som syns så sent som i bygglovsförslaget från 1989. Byggnadens inre torg, själva Björkhallen med gårdsfasader och lanternin, håller dock en hög verkshöjd.

Enligt vår bedömning är det därför rimligt att bygga på Björkhallshuset under förutsättning att Björkhallen med dess unika arkitektur tas tillvara genom att lanterninen och det invändiga trädet särpräglade uttryck bibehålls samt genom att den konst som avlägsnats därifrån restaureras och återplaceras, nytolkas eller ersätts med ny konst.

Saluhallshuset

Paviljong byggs till mot Medborgarplatsen

Styrkor: Östfasadens tre mellersta fack motbyggs med en till fasader och tak transparent volym som är en utvidgning av saluhallen och som rymmer dess nya entré. Paviljongen ansluter mot fasadens pelarfack och dess mått är återhållsamma både till längd, djup och höjd. Pilasterordningen av natursten tas tillvara och exponeras inne i paviljongen. Byggnadens yttre fasadfack åt söder och åt norr motbyggs inte.

Svagheter: Saluhallshuset byggs till med en paviljong om en våning mot Medborgarplatsen. Det innebär att den rumsliga relationen mellan Saluhallshuset och Medborgarplatsen förskjuts. Förutom att monumentaliteten i Saluhallshusets fasad till en del förtas, skymms också Söderhallarnas entré med dess huvudtrappa. Paviljongtillbyggnaden kommer delvis att dölja fasadens klassicerande pilasterordning och de motbyggda fasadfackens ursprungliga glaspartier tas bort. Dessutom flyttas Saluhallens ursprungliga entré.

Slutsats: Åtgärden leder till att Saluhallshusets östra fasad till delar döljs vilket förtar något av byggnadens ursprungliga arkitektoniska uttryck. Genom att byggnadens nordöstra hörn och norra fasad förblir tydligt exponerade bibehåller Saluhallshuset sin status av märkesbyggnad vid Medborgarplatsen som den idag har i stadsbildens. Dessutom ”kliver” den för platsens centrala funktionen saluhall ut på salutorget och har förutsättningar att bidra till såväl folkliv som en mer ordnad situation på torget.

>>Konsekvenser för kulturmiljön som helhet

Påbyggnad på takterrass kring befintlig lanternin

Styrkor: Söderhallarna som mötesplats kan förstärkas om tillträde ges till Saluhallshusets takterrass. Tillbyggnaden är tänkt att ha glasfasader, vara låg och begränsad till sitt planmått men tillräcklig för att rymma restaurang och orangeri. Tillbyggnaden kommer inte att påverka byggnadens höjd. Takytor åt väster och öster blir till stor del kvar för att fungera som servering. Den karaktäristiska balustrad som löper kring taket bevaras. Balustraden är från många vinklar i gatuplan synonym med byggnadens taksiluett. Invändigt ändras inte lanterninens arkitektur mer än marginellt, ett förhållande som under projekteringsprocessen behöver bevakas antikvariskt.

Svagheter: Tillbyggnaden innebär att Saluhallshusets karaktäristiska takupbyggnad eller lanternin kringbyggs vilket kommer att dölja dess arkitektur. På distans kommer denna skillnad att bli tydlig. Därmed påverkas byggnadens kulturhistoriska värde.

Slutsats: Med avseende på byggnadens kulturhistoriska värde kommer det att påverkas negativt, främst avseende lanterninens arkitektur. Dock kommer ändringen av lanterninen att var blygsam med avseende på hur ljusgårdens dagsljusinflöde påverkas interiört. Att dessa kvaliteter inte påverkas till det sämre behöver bevakas genom projektering- och byggprocess. Det kontinuitetsvärde det innebär att tillgängliga Saluhallshuset för besökare uppväger till viss del att lanterninens ursprungliga arkitektur ändras.

Påbyggnad av trapphus/hiss i Tjärhovsgränd

Styrkor: Befintlig glasvolym kring trappa förhöjs med bibehållen arkitektur och detaljering.

Svagheter: Ändringen syns exteriört i västfasaden och inifrån Tjärhovsgränd. Ändringen innebär i sig att läsbarheten av fastighetens bebyggelsehistoria minskar något.

Slutsats: Ändringen är försumbar med hänsyn till påverkan på det kulturhistoriska värdet.

Interiörer och konst

Förslaget är utformat med anpassning till, och omsorg om, den ursprungliga karaktären och de postmoderna gestaltningskvaliteterna. Det visar på en insikt om Söderhallarnas både arkitektoniska och idémässiga särart och kulturhistoriska värde.

Den sammantagna bedömningen av de föreslagna interiöra förändringarna av Söderhallarnas anläggning är att de är rimliga och ur ett kulturhistoriskt perspektiv acceptabla. Åtgärderna av entrésituationerna bidrar på ett positivt sätt till att öppna upp och tillgängliggöra lokalerna. De löser problem som följt med utformningen från start och som har behövt en bättre lösning.

Påverkan på de interiöra miljöerna innebär delvis stora konstruktiva ingrepp då entréerna mot väster öppnas upp och nya rulltrappor installeras, andra åtgärder har mindre uppenbar påverkan. I detta skede går det inte, i alla stycken, att avgöra hur stor påverkan på de kulturhistoriska värdena de planerade åtgärderna kommer att

ha. Detaljeringsnivå och kvalitet på material och gestaltning kommer att arbetas fram och lösas under projektering och produktion. Det bör därför poängteras vikten av att även den kommande processen följs åt av samma ambitionsnivå och förståelse för de kulturhistoriska värdena som den har fram till nu.

En uttalad önskan är att den konstnärliga utsmyckning som tillverkades för Björkhallen och nu är försvunnen, ersätts med ny konst. Konstens betydelse för Söderhallarnas kulturhistoriska värde går inte att nog understryka och tillskott av ny konst vore också naturligt vid en så omfattande ombyggnad som Söderhallarna planeras genomgå.

Föreslagna åtgärder Fatburen 1

Fastighetsägaren Atrium Ljungberg driver i samarbete med Stockholms stad ett arbete som syftar till att utveckla kv. Fatburen 1. I denna process finns möjligheten att återupprätta Söderhallarna till den mötesplats vid Medborgarplatsen som dessa inre offentliga rum ursprungligen var tänkta att vara.

Avgörande för projektets framgång är att platsen kan attrahera en större del av de folkströmmar som rör sig genom området idag. Därför är det av stor vikt dels att rörelserna till och genom fastigheten fungerar väl, dels att innehållet är lämpligt för platsen. Flera av de verksamheter som finns i dag – t.ex. saluhall och biograf – bibehålls medan nya verksamheter kommer till.

I höjddel skiktas fastigheten i en till stora delar publik nedre del (våning 5 och nedåt samt delar av våning 6) och en privat verksamhetsdel (våning 6 och uppåt). Som komplement anordnas nya tydligare entréer till Björkhallshuset från Södermalmsallén och till Saluhallshuset från Fatburstrappan vilket ökar flödet genom byggnadernas nedre delar.

Fyra nya volymer för verksamhet föreslås i form av takpåbyggnader och paviljongtillbyggnader på båda husen.

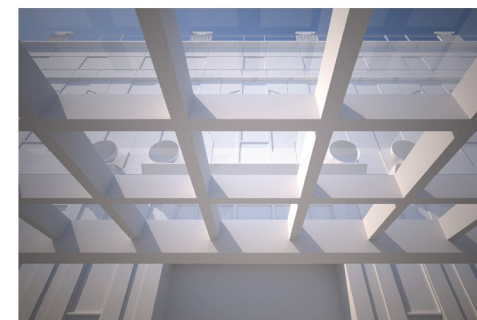
För Saluhallshusets del har påbyggnaden formen av en låg utvidgning av befintlig lanternin, som möjliggör restaurangverksamhet med uteservering på takterrass. Vidare föreslås saluhallen att utvidgas genom en låg paviljongtillbyggnad ut på Medborgarplatsen. Paviljongens uttryck ska vara lätt, transparent och den ska vara låg och ha en begränsad yttutbredning.

För Björkhallshusets del är påbyggnaden två våningar hög med ny lanternin. Den tillagda volymen ordnas kring befintlig gård som bevaras inklusive befintlig lanternin med konstverk bibehålls i befintligt läge. Björkhallshusets befintliga restaurangpaviljong mot Medborgarplatsen ersätts med en ny mer transparent paviljong.

Interiört ska de för byggnadstiden typiska samlande innergårdarna tas tillvara och utvecklas. Det gäller även det länkande glasrummet Tjärhovsgränd. Dock kommer butiksplanet på våning 6 att byggas om för verksamheter vilket innebär att det efter ombyggnaden endast delvis kommer att vara allmänt tillgängligt.

Illustration av förslaget sett från Medborgarplatsen. De tydligaste exteriöra förändringarna syns här i form av påbyggnader och tillbyggnader mot torget.

Överst: Modellbild som visar det uppglasade taket till den tillbyggnad av Saluhallshuset som föreslås. Ovan: Modellbild som visar tillbyggnaderna mot torget och påbyggnaden på Björkhallshuset. T.v. syns Medborgarhuset.

Montage med förslag till på- och tillbyggnad av kv. Fatburen på en flygbild. Höjning av fastigheter som genomförts efter det att bilden tagits har monterats in som vita transparenta volymer. Källa: DinellJohansson och stadsbyggnadskontoret

Påverkan på stadsbilden

Valda vyer

Påverkan på stadsbilden bedöms ut ifrån 15 vyer från olika punkter i stadsrummen runt kv. Fatburen 1. Vyerna utgörs av fotografier som är tagna i riktning mot kvarteret. Varje vy består dels av ett fotografi som redovisar nuläget, dels av ett fotografi som visar den föreslagna situationen.

Vypunkterna är valda utifrån ett antal variabler:

- Frekventerade punkter i de omgivande gaturummen där förslaget framträder mer eller mindre eller tydligt
- Förslaget sett i relation till värdekärnan Medborgarplatsen och Medborgarhuset
- Förslaget sett i relation till Fatbursparken, Bågen och Fatburstrappan
- Förslagets eventuella påverkan på stadens siluett

Det kan även finnas ett syfte med att redovisa varifrån förslaget *inte* syns eller enbart syns i liten grad. Vyn från den centrala delen av Fatbursparken och från Skinnarviksberget är exempel på detta. Skinnarviksberget har även bedömts vara den enda höjd i staden där förslaget kan ha en inverkan på stadens siluett.

Den föreslagna situationen redovisas genom fotomontage där förändringar presenteras som enkla vita volymer.

Indelning av vyer i kategorier

De femton vyerna (A-N) har sorterats in under tre kategorier. Till den första kategorien sorteras vyer som har bedömts vara särskilt viktiga där förlaget dels upplevs vid sidan av Medborgarplatsen-Medborgarhuset, dels upplevs vid sidan av Fatbursparken/Bangårdsgången-Bågen-Fatburstrappan. Utgångspunkten för det första är de utgör värdekärna inom riksintresset. Utgångspunkten för det senare är att de utgör ett välbevarat postmodernistiskt arv med hög kulturhistorisk betydelse, en helhetsmiljö i vilken Söderhallarna ingår som del.

Till den andra kategorin sorteras vyer om är illustrativa och representativa för förslagets verkan i den generella kvarterstaden, med direkt koppling till riksintresset.

I den tredje kategorin sorteras vyer som förtydligar påverkan sett i relation till tidigare vyer. De är antingen tagna närmare kv. Fatburen 1 för att tydligare redovisa föreslagna åtgärder, eller längre ifrån för att redovisa vad som händer i vyn vid en förflyttning längre ifrån förslaget.

Vår upplevelse av staden

Vi upplever staden, dess gator och stadsrum, i hög grad genom ett s.k. sekventiellt seende som uppstår när vi på olika sätt rör oss i rummen. De fasta vypunkterna ger på så vis inte en objektiv eller korrekt bild av upplevelsen av stadsbilden. De valda vypunkterna kan i bästa fall ses som representativa för dessa sammanhängande sekvenser.

Kategori 1. Viktiga vyer

A. Vy från Medborgarplatsen, östra

Vy tagen från nordöstra hörnet av värdekärnan Medborgarplatsen.

B. Vy från Medborgarplatsen, västra

Vy tagen från nordvästra hörnet av värdekärnan Medborgarplatsen.

C. Vy från Folkungagatans västra del

Vy tagen från Folkungagatan södra trottoar vid Söderledstunnelns mynning.

D. Vy från Fatbursparken

Vy tagen från en central punkt i Fatbursparken.

E. Vy från Fatburstrappan

Vy tagen Fatburstrappans fot i övergången mellan trappa och Bangårdsgången.

Kategori 2. Illustrativa/representativa vyer

F. Vy från hörnet Götgatan/Tjärhovsgatan

Vy tagen från trottoar invid det nordöstra gatuhörnet intill Björns Trädgård.

G. Vy från hörnet Götgatan/Folkungagatan

Vy tagen från trottoar invid det sydöstra gatuhörnet.

H. Vy från hörnet Västgötagatan/Åsögatan

Vy tagen från trottoar invid det sydvästra gatuhörnet.

I. Vy från hörnet Västgötagatan/Södermalmsallén

Vy tagen från trottoar invid sydvästra gatuhörnet.

J. Vy från Västgötagränd

Vy tagen från en punkt nära Västgötagränd nr. 15 (Bågen).

Kategori 3. Understödjande vyer

K. Vy Medborgarplatsen, södra

Vy tagen från Medborgarhusets nordvästra hörn mot "Tjärhovsgränd" och dess utvändiga trappa.

L. Vy från övre terrass ovanför moskéns entré

Vy tagen från en högt belägen punkt på den översta tillgängliga terrassen framför moskén.

M. Vy hörnet Fatbursgatan/Fatbursparken

Vy tagen från nordvästra hörnet av Fatbursparken, vid en punkt nära Fatbursgatan nr. 1.

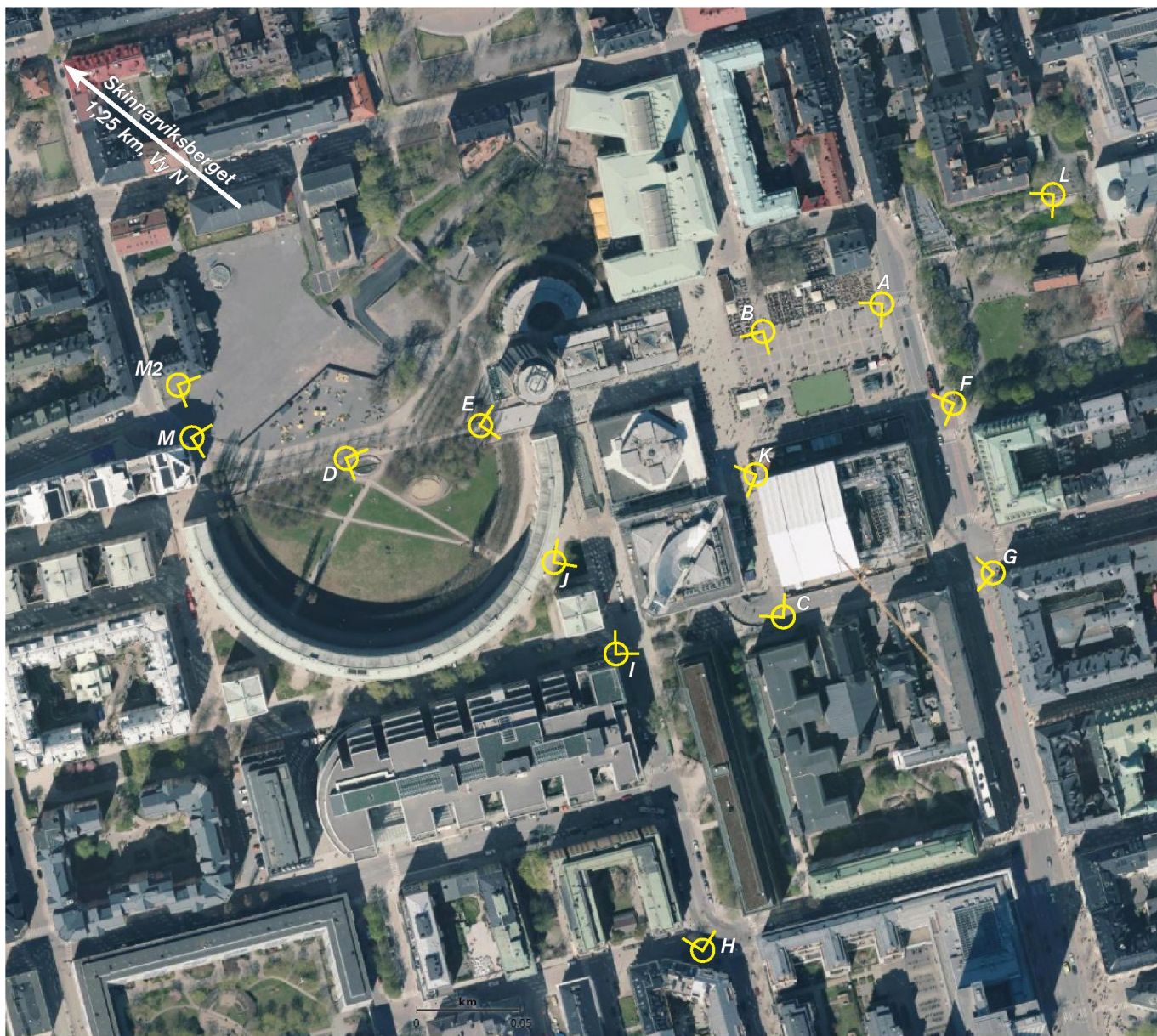
M2. Vy hörnet Fatbursgatan/Björngårdsgatan

Vy tagen från nordvästra hörnet av Fatbursparken, direkt söder om byggnaden "Oscar 1:s minne" och nära Björngårdsgatan.

N. Vy från Skinnarviksberget

Vy tagen från Skinnarviksbergets högsta punkt ungefär 1,25 km från kv. Fatburen och Medborgarplatsen.

>> Påverkan på stadsbilden

Vyerna markerade på ett ortofoto från 2018. Foto från Stockholms stads webbkarta.

Vy A från Medborgarplatsen öst

Nuläge

Vyn är tagen från Medborgarplatsen i sydvästlig riktning med fastigheten Fatburen 1 mitt i bilden.

Analys

Samspelet mellan Medborgarhuset och platsbildningen framför är ett av riksintressets värdekärnor. Genom platsens stora människoflöden och Medborgarplatsens funktion som salutorg, i samspel med Björkhallshuset och Saluhallshuset i synnerhet, ges goda förutsättningar för folkliv. Vyn är en av platsens mest karaktärsbärande, med Söderhallarnas rika arkitektoniska uttryck som en sentida pendang till Medborgarhuset. Tillsammans med Björkhallshuset, med Tjärhovsgränd som länk mellan dem, utgör byggnaderna dels en variationsrik fond, dels en förlängning av salutorgets funktioner. I Medborgarplatsens förlängning västerut erbjuder Fatburstrappan en visuell och fysisk koppling mot Södra station via Fatbursparken.

Vy A från Medborgarplatsen öst

Förslag

Båda husen föreslås förse med påbyggnader. Befintlig och ursprunglig paviljongbyggnad mot Björkhallshuset ersätts med en ny. Vidare föreslås en paviljongtillbyggnad mot Söderhallarnas östra fasad.

Konsekvens

Påbyggnad Björkhallshuset: Den föreslagna påbyggnaden är en lugn volym med släta ytor. Genom att dess fasad lutar inåt så får påbyggnaden karaktären av tak. Gestaltningen har en enkelhet som genom fasad- eller taklutningen gör att den faller undan något, trots att den rymmer två kontorsplan kring befintlig gård. Trots byggnadens ökade höjd är det föreslagna tillägget att betrakta som återhållsamt och acceptabelt sett kring byggnadens kulturhistoriska värde. I stadsbilden är Björkhallshuset något

underordnat. Påbyggnaden påverkar Medborgarplatsens rumslighet men är genom sin återhållsamt utformade volym acceptabel.

Påbyggnad Saluhallshuset: Tillägget som föreslås till befintlig lanternin/ takpåbyggnad är till såväl yta som höjd återhållsamt och en relativt stor takyta lämnas för att nyttjas som takterrass. Dock innebär påbyggnaden att lanterninens distinkta utformning avsevärt ändras vilket är negativt sett till den arkitekturhistoriska aspekten av det kulturhistoriska värdet. På längre avstånd som från Götgatan är påbyggnaden mer synlig. Å andra sidan bidrar den nya funktion som åtgärden möjliggör en ökad tillgänglighet till Söderhallarna som mötesplats d.v.s. ett socialhistoriskt- och kontinuitetsvärde vilket är en annan sida av byggnadens kulturhistoriska värde.

Tillbyggnad Björkhallshuset: Att ursprunglig restaurangpaviljong i en våning mot Björkhallshusets östra fasad rivs och ersätts med en ny paviljong på samma yta är acceptabelt. Då paviljongens arkitektoniska halt är relativt låg innebär en rivning att det ursprungliga byggnadshistoriska värdet minskar något. Åtgärden uppvägs något av att volymen nytolkas vilket betyder att den rumsliga relationen mellan Söderhallarna och Björkhallshuset bibehålls.

Tillbyggnad Saluhallshuset: Tillbyggnaden är tänkt att ha ett fristående uttryck, en paviljong vid saluhallen. Byggnadsvolymen har en hög grad av transparens och den är begränsad till yta och höjd. Det gör att den visserligen skymmer delar av saluhallens östra fasad i gatuplan men pilastrarna och deras skålformade kapitäl är tydligt synliga.

Den tillagda volymen följer fasadens symmetriska uppbyggnad och ansluter till dess tre mellersta fasadfack medan ett fack på södra delen av fasaden respektive ett fack på norra delen förblir opåverkad. Taket är till stor del glasat med en nätt takfot vilket bidrar till transparens och lätthet. Glastaket ger en möjlighet att inifrån paviljongen uppleva saluhallens östra fasad. Trots den skymmande effekt som tillbyggnadens volym har på östra fasadens bottenvåning är det vår bedömning att konsekvensen på byggnadens kulturhistoriska värde är acceptabel.

Då paviljongen utformats på ett sätt som påminner om salutorgets tillfälliga marknadsstånd kan den fungera i miljön, som en förlängning av saluhallen ut på torget. För att förstärka paviljongens "borttagbara" eller reversibla uttryck bör dess golv kunna upplevas som en del av torgets markbegräddning.

Analys av nattvy: Skillnaden i påverkan på stadsbild och fastighetens kulturhistoriska värde mellan vyn i dagsljus och nattvyn är liten. Påbyggnaden på Saluhallshuset blir något mer påtaglig i stadsbilden när glafasadena lysas upp. Påbyggnaden på Björkhallshuset blir något mer tydlig som påbyggnad med kontorsvåningar och takkaraktären minskar. Kontrasten mot Medborgarhusets slutna, solida fasader och täta tak blir större.

Vy B från Medborgarplatsen väst

Nuläge

Vyn är tagen från Medborgarplatsen i sydvästlig riktning med fastigheten Fatburen 1 till höger i bild.

Analys

Samspelet mellan Medborgarhuset och platsbildningen framför är ett av riksintressets värdekärnor. Genom platsens stora människoflöden och Medborgarplatsens funktion som salutorg, i samspel med Björkhallshuset och Söderhallarna i synnerhet, ges goda förutsättningar för folkliv. Vyn är en av platsens mest karaktärsbärande, med Söderhallarnas rika arkitektoniska uttryck som en sentida pendang till Medborgarhuset. Tillsammans med Björkhallshuset, med Tjärhovsgränd som länk mellan dem, utgör byggnaderna dels en variationsrik fond, dels en förlängning av salutorgets funktioner. Medborgarplatsens smalare del mellan Fatburen 1 och Medborgarhuset erbjuder en visuell koppling med kvarteren söder om Folkungagatan.

Vy B från Medborgarplatsen väst

Förslag

Båda husen föreslås förse med påbyggnader. Befintlig paviljongbyggnad mot Björkhallshuset ersätts med en ny. Vidare föreslås en paviljongtillbyggnad mot Söderhallarnas östra fasad.

Konsekvens

Påbyggnad Björkhallshuset: Den föreslagna volymen är lugn med släta ytor. Genom att dess fasad lutar inåt så får påbyggnaden karaktären av tak. Gestaltningen har en enkelhet som genom fasad- eller taklutningen gör att den faller undan något, trots att den rymmer två kontorsplan kring befintlig gård. Trots byggnadens ökade höjd är det föreslagna tillägget att betrakta som återhållsamt och acceptabelt sett kring byggnadens kulturhistoriska värde. I stadsbilden är Björkhallshuset något underordnat och påbyggnaden påverkar därmed Medborgarplatsens rumslighet i begränsad utsträckning.

Påbyggnad Saluhallshuset: Tillägget som föreslås till befintlig lanternin/ takpåbyggnad är till såväl yta som höjd återhållsam och en relativt stor takyta lämnas för att nyttjas som takterrass. Dock innebär påbyggnaden att lanterninens distinkta utformning avsevärt ändras vilket är negativt sett till den arkitekturhistoriska aspekten av det kulturhistoriska värdet. Å andra sidan bidrar den nya funktion som åtgården möjliggör en ökad tillgänglighet till Söderhallarna som mötesplats d.v.s. ett socialhistoriskt- och kontinuitetsvärde vilket är en annan sida av byggnadens kulturhistoriska värde.

Tillbyggnad Björkhallshuset: Att ursprunglig restaurangpaviljong i en våning mot Björkhallshusets östra fasad rivs och ersätts med en ny paviljong på samma yta är acceptabelt. Då paviljongens arkitektoniska halt är relativt låg innebär en rivning att det ursprungliga byggnadshistoriska värdet minskar något. Åtgården uppvägs något av att volymen nytolkas vilket betyder att den rumsliga relationen mellan Medborgarhuset och Björkhallshuset behålls.

Tillbyggnad Saluhallshuset: Tillbyggnaden är tänkt att ha ett fristående uttryck, en paviljong vid saluhallen. Byggnadsvolymen har en hög grad av transparens och den är begränsad till yta och höjd. Det gör att den visserligen skymmer delar av saluhallens östra fasad i gatuplan men pilastrarna och deras skålförmade kapitäl är synliga. Den tillagda volymen följer fasadens symmetriska uppbyggnad och ansluter till dess tre mellersta fasadfack medan ett fack åt söder respektive ett fack och hörnet åt norr förblir opåverkade. Taket är till stor del glasat med en nätt takfot vilket bidrar till transparens och lätthet. Glas-taket ger en möjlighet att inifrån paviljongen uppleva saluhallens östra fasad. Trots den skymmande effekt som tillbyggnadens volym har på östra fasadens bottenvåning och i viss mån på trappan till Tjärhovsgränd är det vår bedömning att konsekvensen på byggnadens kulturhistoriska värde är acceptabel.

I denna vy är tillbyggnadens relativt stora djup påtagligt varför den påverkar Medborgarplatsens

rumslighet. Då paviljongen utformats på ett sätt som påminner om salutorgets tillfälliga marknadsstånd kan den fungera i miljön, som en förlängning av saluhallen ut på torget. För att förstärka paviljongens "borttagbara" eller reversibla uttryck bör dess golv kunna upplevas som en del av torgets markbeläggning.

Vy C från Folkungagatans västra del

Nuläge

Vyn är tagen från Folkungagatan norrut in mot Medborgarplatsen med Björkallshuset och Medborgarhuset till vänster resp. till höger i bild. I fonden kv. Göta ark och Söderledens ventilationsskorsten.

Analys

Vyn är tagen från Folkungagatan åt norr in på Medborgarplatsen, ett rum som åt norr sluts av kv. Göta ark. Medborgarplatsens och Folkungagatans samspel med Björkallshuset och platsens stora människoflöden ger upphov till folkliv. Vyn är något perifer men samtidigt är trafikflödena av såväl gång- som biltrafik stora på denna punkt i staden.

I Björkallshusets hörn kommer Söderledstunnelns trafikramp upp, genom en portöppning som omfattas av klarblått kakel, och ansluter till Folkungagatan samtidigt som fotgängare rör sig i en trappa under vägbanan. Detta trafikstörda hörn hanterades vid Fatburens byggande genom den avskärmning i form av en restaurangpaviljong i ett plan som skjuter ut ur Björkallshusets bottenvåning i Medborgarplatsens smalare torgrum mot Medborgarhuset. Lösningen var ett sätt att skapa förutsättningar för torgliv vid en fasad som annars inte skulle kunna ha funktioner i bottenvåningen p.g.a. Söderledstunnelns vägramp som tar i anspråk denna del av Björkallshusets bottenvåning. Samtidigt ansluter paviljongens småskalighet till salutorgets flora av marknadsstånd och är därmed ett av flera exempel den rikedom av uttryck som kännetecknar kv. Fatburen 1.

Vy C Folkungagatans västra del

Förslag

Befintlig ursprunglig paviljongbyggnad mot Björkallshuset ersätts med en ny. Den paviljongtillbyggnad som planeras att byggas mot Söderhallarnas östra fasad kan anas mitt i bild.

Konsekvens

Tillbyggnad Björkallshuset: Att ursprunglig restaurangpaviljong i en våning mot Björkallshusets östra fasad rivs och ersätts med en ny paviljong på samma yta är acceptabelt. Då den befintliga paviljongens arkitektoniska halt är relativt låg innebär en rivning att det ursprungliga byggnadshistoriska värdet minskar. Åtgärden uppvägs något av att volymen nytolkas vilket betyder att den rumsliga relationen mellan Björkallshuset, Medborgarhuset och Söderledens utfart bibehålls.

Tillbyggnad Saluhallshuset: Tillbyggnaden är tänkt att ha ett fristående uttryck, en paviljong vid saluhallen. Till sin utformning fungerar den som variationer på det tema med restaurangpaviljong som tillämpats på Björkallshuset.

Då paviljongen utformats på ett sätt som påminner om salutorgets tillfälliga marknadsstånd kan den fungera i miljön.

Vy D från Fatbursparken i hörnet av Fatburgsgatan

Nuläge

Vyn är tagen från ett centralt läge i Fatbursparken mot sydöst, i riktning mot Bofills båge och det bakomliggande kv. Fatburen 1.

Analys

Vyn upptas av den södra delen av Fatbursparken, av den rumslighet som skapas genom Bågen och av det öst-västliga stråket Bangårdsgången som förbinder Medborgarplatsen med Södra Station. Miljön är ett exempel på en postmodern stadsplanering där monumentet, platsen och staden utgör de övergripande beståndsdelarna. Monumentet i form av Bågen (bostaden som monument) och Södertorn. Platsen i form av den tydligt definierade och halvcirkelformade Fatbursparken med öppna ytor, axlar och portiker och med trädplanteringar som understödjer

och tydliggör former och riktningar. Staden i form av stadslivet, rörelsestråken och den omgivande mer generella kvartersbebyggelsen.

Miljön har en rik detaljering i arkitekturen, markplaneringen och i de många konstverken. I förgrunden syns "Afrodites brunn" av Roland Haeberlein vars placering ger ett oundvikligt möte med konsten vid rörelse utmed Bangårdsgången.

Vy D från Fatbursparken i hörnet av Fatburgsgatan

Förslag

Björkhuset byggs på med lutande fasader som ska efterlikna tak.

Konsekvens

Sett från denna centrala punkt i Fatbursparken så höjer sig den översta delen av Björkhusets taklika påbyggnad något över takfoten på Bågen. Påverkan på vyn är liten och konsekvenserna av förändringen är små. Under sommarhalvåret döljs påbyggnaden av lövade träd.

Vy E från Fatburstrappan

Nuläge

Vyn är tagen från foten av Fatburstrappan (där den övergår i Fatburgången) i östlig riktning mot Medborgarplatsen. Till vänster syns kv. Fatburshöjden med Södertorn (närmast) tillsammans med lägre flerbostadshus. Till höger syns Bågens ena gavelfasad (närmast) och Söderhallarnas norra fasad med nordvästlig entré med ingång från trappan.

Analys

Fatburstrappan var ett viktigt stadsbyggnadselement i gestaltandet av Södra Stationsområdet. Flera förslag föregick det slutliga utförandet. Enligt tidiga planer skulle gången vara täckt och saluhallen och Bågen vara sammanlänkade. När kv. Fatburshöjden bebyggdes i mitten av 90-talet utformades de lägre delarna i viss utsträckning som en pendang/spegling av saluhallsbyggnaden mitt emot. Greppet understryker trappans monumentala anslag och ger ett harmoniskt gaturum.

Vy E från Fatburstrappan

Förslag

Saluhallshuset byggs på med en uppglasad våning, som är indragen från fasaderna vilket ger utrymme för takterrasser. En ny entré tas upp i saluhallshusets nordvästra hörn.

Konsekvens

Den glasade påbyggnadsvåningen anas genom befintligt takräcke av glas. Påverkan på gaturummet är liten och konsekvenserna för stadsbilden är små.

Vy F från hörnet Götgatan/Tjärhovsgatan västerut

Nuläge

Vyn är tagen från Götgatan längs Medborgarhusets nordfasad i riktning mot Saluhallshusets huvudfasad.

Analys

Vyn tydliggör relationen mellan kv. Fatburen 1 och Medborgarhuset vid Medborgarplatsen, ett av riksintrassets värdekärnor. Genom Medborgarplatsens funktion som salutorg, i synnerhet i samspel med Söderhallarna, ges goda förutsättningar för folkliv.

Vyn är karaktärsbärande och rymmer tre av Medborgarplatsens karaktärsbyggnader – Medborgarhuset, Söderhallarna och Söder torn. Saluhallshuset med sitt rika arkitektoniska uttryck med karaktäristisk lanterninuppbyggnad fungerar som en sentida pendang till Medborgarhuset. I Tjärhovsgatans förlängning åt väster finns den glasade inomhusgata som benämns

Tjärhovsgränd och som länkar samman kv. Fatburens två byggnader – Saluhallshuset och Björkallshuset.

Vy F från hörnet Götgatan - Tjärhovsgatan

Förslag

Båda husen föreslås förses med påbyggnader. Vidare föreslås en paviljongtillbyggnad mot Söderhallarnas östra fasad, mitt i bilden.

Konsekvens

Påbyggnad Björkallshuset: I denna vy har påbyggnaden en begränsad synlighet. Se text t.ex. under rubrikerna Vy A och Vy B.

Påbyggnad Saluhallshuset: Tillägget som föreslås till befintlig lanternin är påtagligt sett från Götgatan. Till såväl yta som höjd är tillägget återhållsamt och takytorna lämnas för att nyttjas som takterrass med bibehållen takbalustrad. Trots det innebär påbyggnaden att lanterninens distinkta utformning till stor del döljs vilket är negativt sett till den arkitekturhistoriska aspekten av det kulturhistoriska värdet. Å andra

sidan bidrar den nya funktion som åtgärden möjliggör en ökad tillgänglighet till Söderhallarna som mötesplats d.v.s. ett kulturhistoriskt värde med kontinuitet och sociala dimensioner.

Tillbyggnad Saluhallshuset: Tillbyggnaden har ett fristående uttryck. Volymen har en hög grad av transparens och den är begränsad till yta och höjd. Den tillagda volymen följer fasadens symmetriska uppbyggnad och ansluter till dess tre mellersta fasadfack medan ett fack åt söder respektive ett fack åt norr förblir opåverkade. Taket är till stor del glasat vilket bidrar till transparens och lätthet. Trots den skymmande effekt som tillbyggnadens volym har på östra fasadens bottenvåning är det vår bedömning att konsekvensen på byggnadens kulturhistoriska värde är acceptabel.

Då paviljongen utformats på ett sätt som påminner om salutorgets tillfälliga marknadsstånd kan den fungera i miljön.

Vy G från hörnet Götgatan/Folkungagatan västerut

Nuläge

Vyn är tagen längs Folkungagatan västerut med Björkshallshuset mitt i bildens fond. Till höger breder Medborgarhusets södra fasad ut sig, till stor del skymmande Björkshallshusets östra fasad.

Analys

Björkshallshuset inordnar sig i den sekvens av byggnadsvolymer som radat upp sig längs Folkungagatan och dess förlängning Södermalmsallén. Den nivåskillnad som överbryggat Folkungagatans högre nivå med Södermalmsalléns lägre sammanfaller med Björkshallshusets yttre miljö åt söder.

Björkshallshusets takfotslinje överensstämmer med Medborgarhusets takfotslinje, men taket är inte platt utan rymmer installationer och Björkshallens lanternin-uppbyggnad.

Vy G från hörnet Götgatan/Folkungagatan västerut

Förslag

Björkshallshuset byggs på med en tvåvåning takvolym kring befintlig gård. Volymens gestaltning påminner om ett tak eftersom att fasaden lutar uppåt-inåt.

Konsekvens

Påbyggnad Björkshallshuset: Den föreslagna påbyggnaden är en lugn volym med släta ytor. Genom att dess fasad lutar inåt så får påbyggnaden karaktären av tak. Gestaltningen har en enkelhet som genom dess lutning uppåt-inåt gör att den faller undan något. Trots byggnadens ökade höjd är det föreslagna tillägget att betrakta som återhållsamt och acceptabelt sett till byggnadens kulturhistoriska värde. I stadsbilden är Björkshallshuset något underordnat. Påbyggnaden påverkar Folkungagatans rumslighet men är genom sin återhållsamt utformade volym acceptabel.

Vy H längs Västgötagatan norrut från hörnet Åsögatan

Nuläge

Vyn är tagen längs Västgötagatan norrut med Södertorn och Södra latin i fonden.

Analys

Västgötagatan uppvisar en sekvens av byggnader med olika uttryck från olika tider och varierade fasadliv och inslag av grönska. Gatusektionen är smalast där Björkshallshusets västra fasad möter kv. Fatbursbågen.

Mitt i bilden, dolt av trädkronor, syns Björkshallshusets hörn med Björkshallens takuppsyggnad.

Vy H längs Västgötagatan norrut från hörnet Åsögatan

Förslag

Björkshallshuset byggs på med en tvåvåning takliknande volym kring befintlig gård.

Konsekvens

Påbyggnad Björkshallshuset: Den föreslagna påbyggnaden är en lugn volym med släta ytor. Gestaltningen har en enkelhet som genom dess lutning faller undan något. Trots byggnadens ökade höjd är det föreslagna tillägget att betrakta som återhållsamt och därmed acceptabelt sett till byggnadens kulturhistoriska värde. Påbyggnaden påverkar Västgötagatans rumslighet men är genom sin återhållsamt utformade volym acceptabel.

Vy I i hörnet Västgötagatan/Södermalmsallén

Nuläge

Vyn är tagen på nära håll mot Björkshallshusets sydvästra hörn.

Analys

Byggnadens påkostade sockelvåning av natursten utgör ett väldefinierat och solitt gatuhörn som bryts upp av trapphusets glasade vertikal.

Vy I i hörnet Västgötagatan/Södermalmsallén

Förslag

De ursprungligen relativt slutna fasaderna öppnas upp för att bl.a. inrymma entréhall till Björkshallshusets allmänna ytor. Mellan naturstenspilastrarna i sockelvåning monteras glaspazier.

Konsekvens

Den ursprungliga utformningen ändras och delar av fasaden som var av natursten avlägsnas. Ursprunglig arkitektur respekteras dock genom att glasytorna inordnas mellan pilastrarna. Ändringen syftar till att göra kvarteret mer tillgängligt vilket ligger i linje med projektets ursprungliga idé om att göra kvarteret till en mötesplats. Enligt vår bedömning är åtgärden därför acceptabel.

Vy J från Västgötagränd

Nuläge

Vyn är tagen mot den glasade västfasaden till Tjärhovsgränd.

Analys

Tjärhovsgränds glasfasad mot Västgötagränd tydliggör den inomhusgata som samtidigt länkar samman kvarterets båda byggnader. Tydligt blir också Bo Kjessels postmodernistiskt färgade vilja att skapa fasader med helt olika uttryck. I förgrunden garage-nedfarten av glas och betong.

Vy J från Västgötagränd

Förslag

För att länka samman de båda husens övre kontorsplan föreslås en förlängning av trapp d.v.s. en förhöjning av trapphuset. (Observera att påbyggnaden på Saluhallshuset inte är redovisad i detta montage.)

Konsekvens

Ändringen innebär att den dynamik som i dag finns mellan de olika byggnadernas volymer påverkas. Eftersom syftet med trapphusets höjning är att upprepa arkitektens utformning och detaljering så kommer påverkan på det kulturhistoriska värdet att vara begränsad. Därmed är åtgärden rimlig sett ur kulturmiljösynpunkt.

Vy K från Medborgarplatsen södra

Nuläge

Vyn är tagen mot den glasade östfasaden till Tjärhovsgränd mellan Björkhuset till vänster och Söderhallarna till höger. I förgrunden den trappa som ger tillgång till hela kvarteret.

Analys

Glasfasaden mot Medborgarplatsen och den klassicistiskt formade trappan tydliggör både kvarterets samlande entrépunkt och den inomhusgata innanför som länkar samman kvarterets båda byggnader. Det postmoderna uttrycket är en blandning mellan det traditionella stadsbyggandets - natursten och puts i trappa, fasad och pilastrar - medan stora glaspardier, glasfasader och stål talar ett mer samtida språk.

Vy K från Medborgarplatsen södra

Förslag

Trappans utformning ändras genom att den byggs ut och förses med plattformar.

Konsekvens

Trappans symmetriska utformning, som en blinkning till Medborgarhusets klassicism, går därmed förlorad. Vår bedömning är att de funktionella behov som här eftersträvas inte kan uppväga den förlust av kulturhistoriskt värde som en ombyggnad av trappan skulle innebära.

Vy L från övre terrass ovanför moskéns entré

Nuläge

Vyn är tagen nära Kapellgränd från terrassen ovanför entrén till Stockholms moské.

Analys

Platsen har en låg besöksfrekvens men har samtidigt fördelen att taket på Saluhallshuset syns särskilt väl. Även taket på Björkhallshuset syns relativt väl under vinterhalvåret då de parkträd som skymmer är avlödade.

Den takuppbbyggnad, med antydning till pagodform, som samtidigt fungerar som lanternin för Söderhallarna syns särskilt bra från den högt belägna punkten. Lanterninens genomtänkta arkitektoniska form ritades för en lägre saluhallsbyggnad men bibehölls som form även sedan beslutet om att höja byggnaden tagits.

Vyn rymmer två av Medborgarplatsens karaktärsbyggnader – Söderhallarna och Söder torn.

Vy L från övre terrass ovanför moskéns entré

Förslag

Båda husen föreslås föras med påbyggnader. Då parkträden i Björns trädgård är lövade, såsom i vyn, skymmer de till stor del påbyggnaden på Björkhallshuset vars kontur därför är förstärkt med en vit linje. Som referens har Medborgarhusets aktuella taklinje också lagts in som en gul kontur.

Konsekvens

Påbyggnad Björkhallshuset: Påbyggnaden påverkar Björkhallshusets ursprungliga uttryck och på marginalen minskar därmed dess kulturhistoriska värde. Den volym som föreslås har ett lugn som, trots dess höjd, väl faller in i den omgivande stadens taklandskap. Flera intilliggande fastigheter har byggnadshöjder som väl överensstämmer med den totalhöjd som Björkhallshuset skulle få om det byggdes på. Förslaget till påbyggnad ansluter sig också väl till

den nya byggnadshöjd som Medborgarhuset fått sedan den nyligen genomförda ombyggnaden.

Påbyggnad Saluhallshuset: Tillägget som föreslås till befintlig lanternin/ takpåbyggnad är påtagligt sett i denna vy. Sett från denna höga punkt är emellertid konturen av lanterninens övre del möjlig att urskilja.

Till såväl yta som höjd är tillägget återhållsamt och en relativt stor takyta lämnas för att nyttjas som takterrass med bibejllan takbalustrad. Trots det innebär påbyggnaden att lanterninens distinkta utformning till stor del döljs vilket är negativt sett till den arkitekturhistoriska aspekten av det kulturhistoriska värdet. Att nyttja takterrassen är en ny funktion som möjliggör en ökad tillgänglighet till Söderhallarna som mötesplats d.v.s. ett sätt att förstärka det socialhistoriska värdet och kontinuitetsvärdet vilket är en annan sida av byggnadens kulturhistoriska värde.

Vy M från Fatbursparken, i hörnet av Fatbursgatan

Nuläge

Vyn är tagen från norra delen av Fatbursparken, som kommer återställas till park efter överdäckningen av stambanan.

Analys

Vyn ger exempel på postmodernismens monumentala stadsbyggnadskonst med Södertorn till vänster i bild och den långsträckta Bågen till höger. Ovanför bågens raka takavslut anas taket till det bakomliggande Björkallshusets taklanternin. Skrapans översta våningar i kv. Gamen anas ovanför Bågens takfot t.h. i vyn. Parkens trädplanteringar och dess grönska upptar stora delar av vyn. Höga popplar markerar början och slut på axlar genom parken och tydliggör siktlinjer. Mellan popplarna i Fatburstrapans början t.v. i vyn syns det sydvästra hörnet på Saluhallsbyggnaden.

Vypunkten är i dagsläget frekventerad i liten grad. Fler människor kommer vistas här när parken återställs, dock inte att jämföra med högt frekventerade stråk och platser såsom Bangårdsgången, Fatbustrappan och Medborgarplatsen.

Vy M från Fatbursparken, i hörnet av Fatbursgatan

Förslag

Björkallshuset byggs på med lutande fasader som ska efterlikna tak.

Konsekvens

Påbyggnaden av Björkallshuset höjer sig över Bågens takfot och syns tydligt i vyn. Påverkan på bebyggelsemiljöns kulturhistoriska värde är dock begränsad. Påbyggnadens lutande fasad med sin taklika och enkla form gör att den faller undan och lägger sig i bakgrunden. Södertorn kommer fortsätta dominera genom sin höjd och Bågen genom sin långsträckta volym och monumentala och detaljrika fasadarkitektur. Även parkens många och höga träd hjälper till att minska konsekvenserna av påbyggnaden. De nya trädplanteringar som tillkommer i förgrunden när parken återställs, kommer troligen innebära att bebyggelsen skymms ytterligare i vyn.

Vy M2 från Fatbursparken, i hörnet av Björngårdsgatan

Nuläge

Vyn är tagen från norra delen av Fatbursparken, som kommer återställas till park efter överdäckningen av stambanan.

Analys

Vyn är motsvarar i stor uträkning föregående vy (M1) men är tagen från en punkt ett stenkast längre norrut, vilket gör att fler bakomliggande byggnader framträder ovanför Bågens takfot. I mitten av vyn anas Björkshallshusets taklanternin och till höger framträder påbyggnader på kv. Fatburssjön (KF:s f.d. centrallager) tillsammans med Skrapan. Södertorn, Bågen och parkens grönska dominerar i vyn tillsammans med Skrapan.

Vypunkten är i dagsläget frekventerad i liten grad. Fler människor kommer vistas här när parken återställts, dock inte att jämföra med högt frekventerade stråk och platser såsom Bangårdsgången, Fatburstrappan och Medborgarplatsen.

Vy M2 från Fatbursparken, i hörnet av Björngårdsgatan

Förslag

Björkshallshuset byggs på med lutande fasader som ska efterlikna tak.

Konsekvens

Konsekvenserna av påbyggnaden är i stort desamma som för föregående vy. Befintliga byggnader bryter redan Bågens raka takavslut. Den taklika, lutande formen på Björkshallshusets påbyggnad gör att den faller undan. Den postmoderna bebyggelsen och parkanläggningen kommer fortsatt dominera vyn. Nya trädplanteringar på den yta som idag är grusade kommer troligen göra att bebyggelsen skymms ytterligare i vyn.

Vy N från Skinnarviksberget

Nuläge

Vyn är tagen nära från Skinnarviksberget i riktning mot sydost ut över Södermalm. Med lövade träd döljs vissa delar av stadens bebyggelse.

Analys

Vyn är med i analysen för att säkerställa att en eventuell påbyggnad av kv. Fatburen 1 inte ska påverka Södermalms stadssiluett i en sådan grad att riksintresset riskerar påtaglig skada.

Kyrkor, vissa märkesbyggnader och tekniska anläggningar gör sig påmind i vyn - från vänster Maria Magdalena kyrka, Mosebacke vattentorn, Katarina kyrka, skorsten vid Henriksdals reningsverk, Sofia kyrka, Folksamhuset m.fl. När träden till höger i bild är avlödade syns även Södertorn och f.d. Skattehuset.

Vy N från Skinnarviksberget

Förslag

Här analyseras den påverkan på kulturmiljön som Björkhallshusets påbyggnad gör.

Konsekvens

Björkhallshusets högre höjd som en följd av en eventuell påbyggnad har lagts in som en gul kontur, interpolerad med en vit kontur, i montaget ovan. De högre vita konturerna är Söder torn och f.d. Skattehuset på distans. I förgrunden anger den långsträckt vita konturen flerbostadsbebyggelsen i kv. Haren vid Gamla Lundagatan helt nära Skinnarviksberget.

Enligt montaget kommer påbyggnaden på Björkhallshuset att vara synlig i vyn. Samtidigt faller den in i den massa av volymer och konturer som Södermalms mångskiftande bebyggelse utgör. Det är därför vår bedömning att påverkan på det kulturhistoriska värdet är försumbar och en påbyggnad möjlig.

Påverkan på bebyggelse

Exteriöra ändringar

Björkshallshuset

Tillbyggnad av nya paviljonger mot Medborgarplatsen

Restaurangpaviljongerna framför Björkshallshuset fanns med tidigt i arkitekten Bo Kjessels skissmaterial från arbetet med Söderhallarna. De var först tänkta som en sammanhållen volym, men fick när de väl utfördes, karaktären av flera sammanhängande paviljongbyggnader med en variation av takformer. Syftet med paviljongerna var delvis att skärma av Medborgarplatsen från uppfartsrampen från Södertunneln.

I förslaget byts befintliga paviljonger ut mot nya. Dagens ytutbredning behålls liksom den övergripande karaktären av flera sammanhängande paviljonger. Fasaderna blir mer uppglasade. En återupprepning av ett valmat sadeltak ersätter de idag mer varierade takformerna.

Åtgärden påverkar det kulturhistoriska värdet i viss utsträckning då den bebyggelsehistoriska läsbarheten försvinner med de ursprungliga paviljongerna. Förenklingen av paviljongernas former påverkar den stora variation av former och uttryck som är ett tema i hela Söderhallarna. Det är dock bra att paviljongerna som typ, funktion och idé behålls och att formgivningen formges som en reminiscens av de ursprungliga paviljongerna. Förändringen påverkar inte torgets rumslighet eller relationen mellan dess olika byggnader.

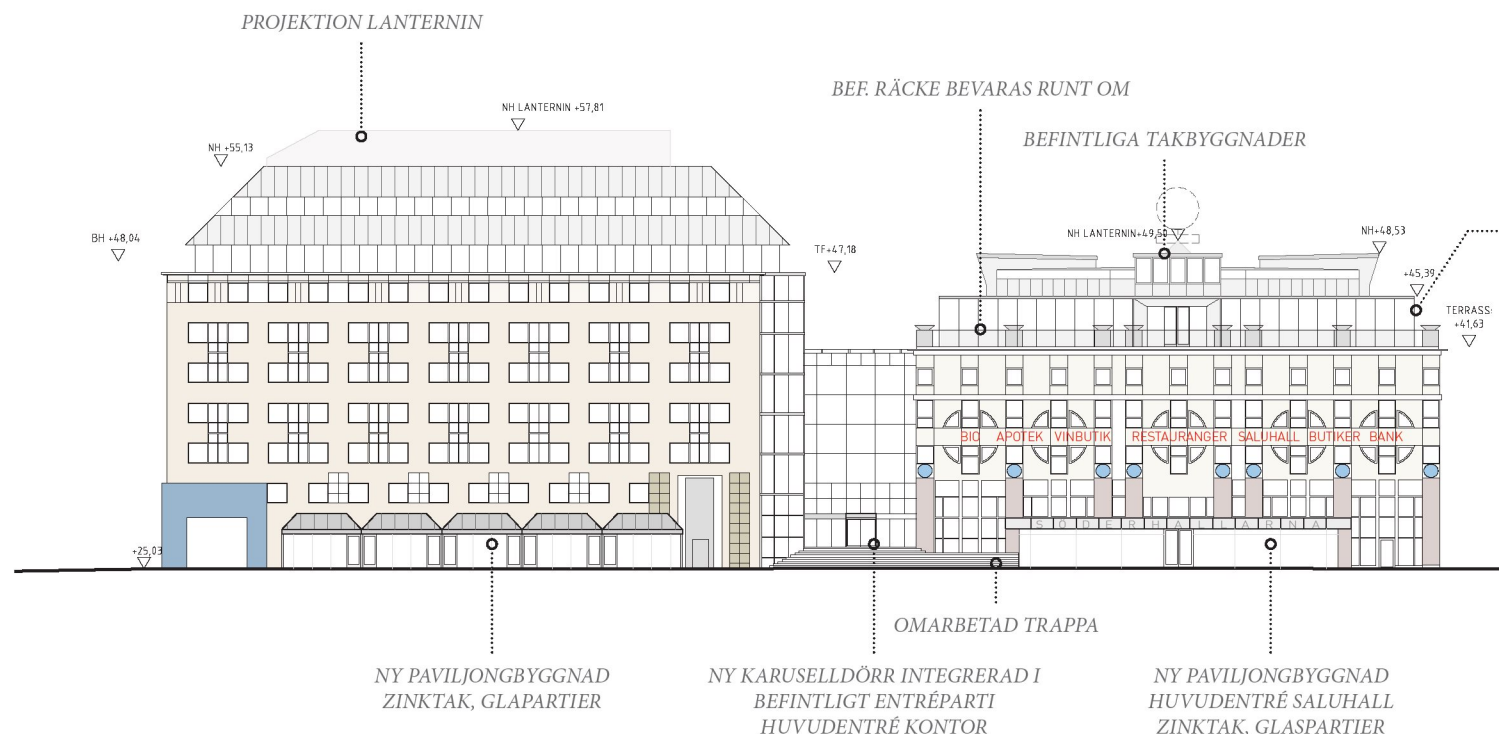
Förändringar av fasader mot Västgötagränd och Torinetäppan

De idag täta fasaderna i byggnadens sockelvåning mot Västgötagränd och Torinetäppan glansas upp. Syftet är att skapa en ny hörmentré upp till Björkshallen och ytor för café eller restaurang. De nya glaspartierna följer fasadens indelning och dess övergripande uppbyggnad, med pilastrar i granit i en slags kolossalord-

ning. Förslaget kommer innebära att en del av sockelvåningens fasad i granit tas bort och med den en del av dess lekfulla uttryck. Detta bevaras dock mellan tre ”pelarfack” på norra delen av fasaden mot Västgötagränd.

Påverkan på byggnadens kulturhistoriska värde är försumbar. Dess ursprungliga funktion som publik och tillgänglig byggnad förstärks.

Nedan: Fasader mot Medborgarplatsen med förslag till på- och tillbyggnader samt ombyggd trappa vid Tjärhovsgränd. Källa: DinellJohansson

En jämförelse mellan en ritning av Björkshallshusets östa fasad, från bygglov 1989, och ett nytaget fotografi. Fasaden förenklades i ett sent skede vilket märks framförallt på fasadernas lisener och på utformningen av den översta våningen och takavslutet/gesimsen.

>> Påverkan på bebyggelse

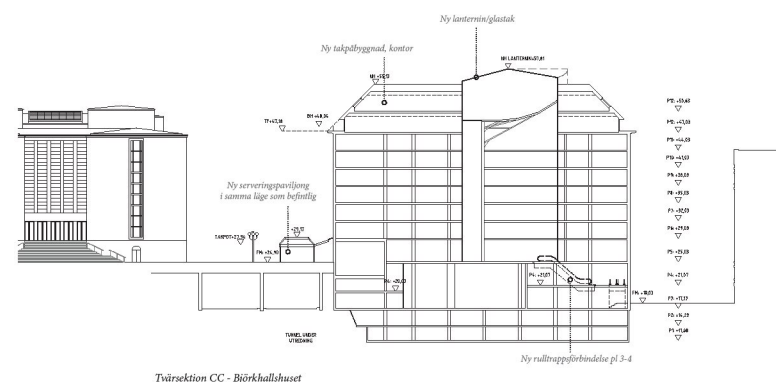
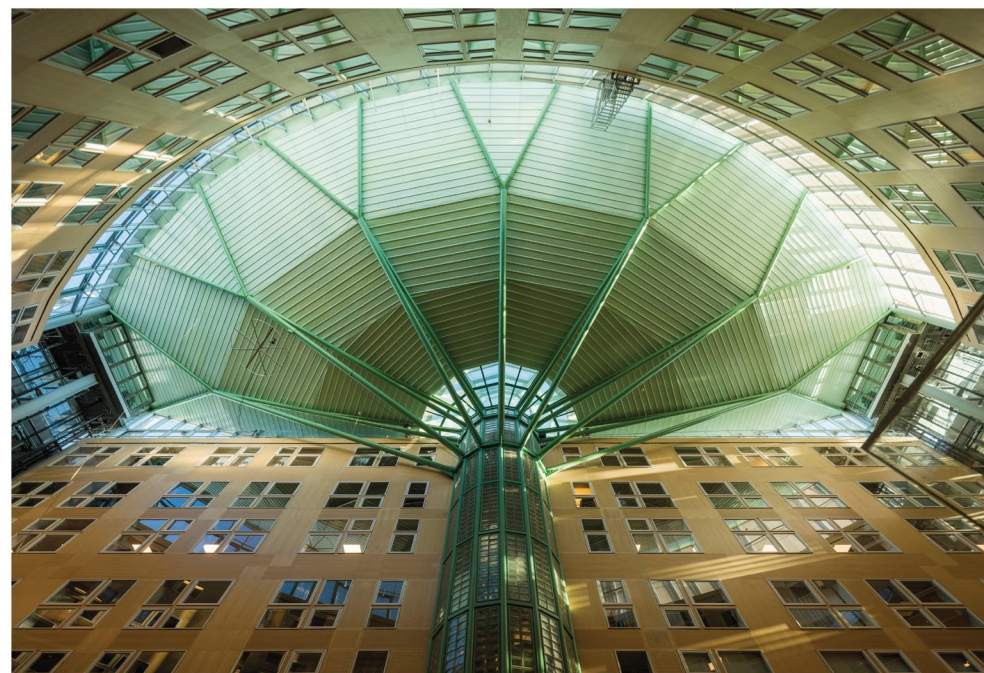
Påbyggnad i två våningar runt befintlig ljusgård
Påbyggnaden ges en enkel lugn volym med karaktären av tak. Lutningen och de täta ytorna överensstämmer med takformerna och takytorna i den omgivande staden. Den lutande formen gör även att påbyggnaden faller undan med reducerad påverkan på de befintliga fasaderna och på Saluhallsbyggnaden.

Björkhallshusets fasader förenklades strax innan uppförandet som ett resultat av en försämrade ekonomi i projektet. Dagens exteriör är närmast en stiliserad version av de fasader med inspiration från jugend och art deco som syns i exempelvis bygglovsförslaget från 1989. Möda lades istället på utformningen av Saluhallsbyggnaden och av själva Björkhallen med gårdsfasader och lanternin. Bygganden i sig därför mer tålig för påbyggnation. Påbyggnaden får också en viss positiv påverkan på upplevelsen av byggnaden, då dagens brokiga taklandskap med många takuppbyggnader och installationer förenklas.

Påbyggnaden innebär att lanterninen till Björkhallen höjs. Större delen av dagens ljusinsläpp byggs för. Som kompensation glasas det idag täta taket upp. Trädets uttryck, med ett till stora delar tätt "lövvverk" med ljusinsläpp från sidorna, förändras. Det finns risk för att dagens schattering av ljuset, hur det spelar mot trädets grenverk och takets fasningar, försvinner och ersätts med ett rakt ljusschakt med enbart dagsljus ovanifrån. Upplevelsen av Björkhallen skulle då förändras. Det skulle i så fall innebära stora negativa konsekvenser för Björkhallens och Söderhallarnas kulturhistoriska värde. Det

är av betydelse att det befintliga uttrycket bibehålls i så hög utsträckning som möjligt. Det kan göras genom att säkerställa dagsljus från lanterninens sidor. Möjligen skulle det även kunna handla om användande av gröntonade glas med olika transparens.

"Trädet" i Björkhallen. Foto: Mattias Ek, Stockholms stadsmuseum. Källa: Stockholms digitala stadsmuseum

Sektion genom Björkhallshuset med förslag till påbyggnad och höjd lanternin.
Källa: DinellJohansson

>>Påverkan på bebyggelse

Saluhallshuset

Ny paviljong mot Medborgarplatsen

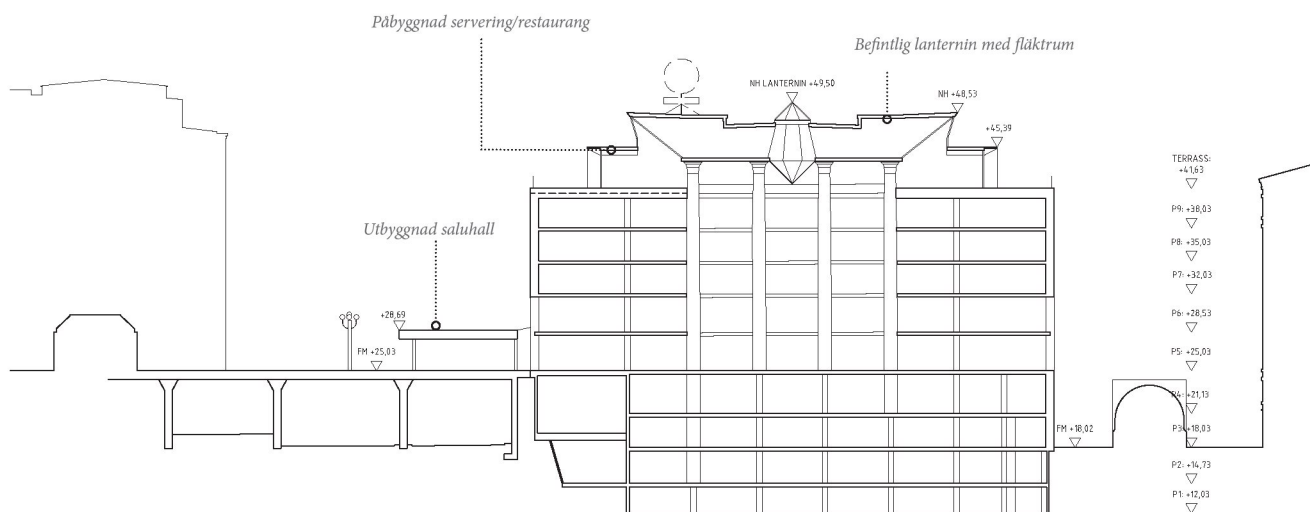
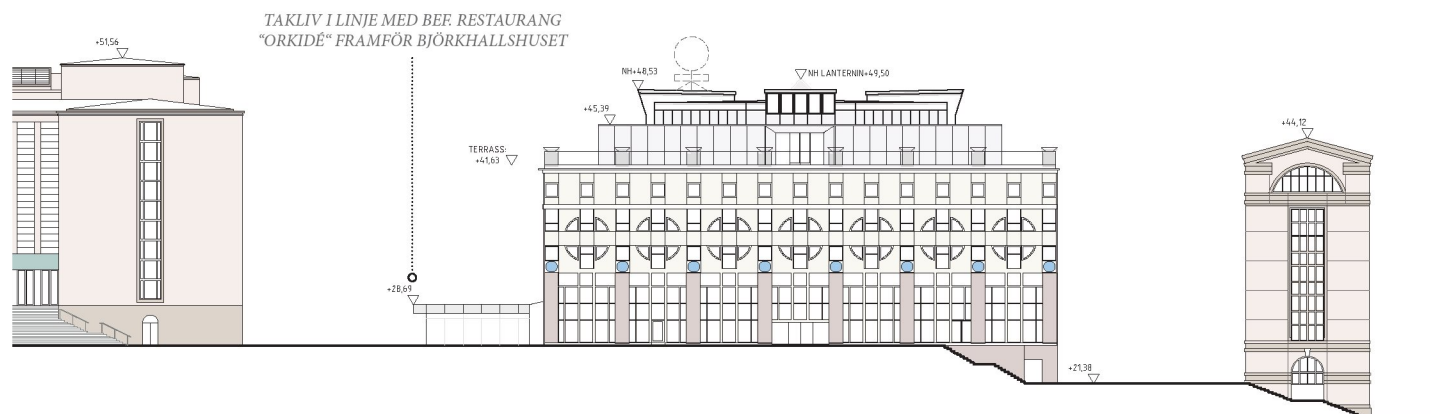
I sann postmodernistisk anda har Saluhallshuset en fasaduppbyggnad influerad av klassicismen där bottenvåningen består av naturstenspilaster mellan vilka glasparterier är monterade i fasadfack.

Den nya paviljongens uttryck är lätt med glasfasader. Takskevans sida är utformad med konkava fält som upprepas runt dess kant. Paviljongen förefaller att stå på torgytan med ett golv som är avstämt mot torgets markbegräddning. Volymen är låg och ansluter mot saluhallsfasaden med en glaslänk som ger en illusion av att volymen är fristående på torget. Den ska ansluta mot bottenvåningens tre mellersta fack. Paviljongen är en utvidgning av saluhallen och rymmer också dess nya entré. Inne i paviljongen exponeras pilasterordningen som pelare klädda med natursten och den gladsade länken gör det möjligt att från paviljongen se resten av fasaden.

Tillbyggnaden innebär en stor skillnad i hur Saluhallshuset möter torget, mer lågmäلت och odramatiskt. Den rumsliga relationen mellan Saluhallshuset och Medborgarplatsen förskjuts. Söderhallarnas huvudentré med trappan får ett mer dolt läge. Sett till den ursprungliga arkitektoniska avsikten betyder tillbyggnaden att Saluhallshusets storslagna fasadarkitektur förts något.

För att tillägget ska fungera som en lätt paviljong invid saluhall, som förslaget syftar till, är det av största vikt att upprätthålla hög arkitektonisk kvalitet från idé via projektering fram till och med genomförande.

Nedan: Förslag till tillbyggnad och påbyggnad av Saluhallshuset. Källa: Dinell Johansson

Tvärsektion AA - Saluhallshuset

>>Påverkan på bebyggelse

Påbyggnad i en våning

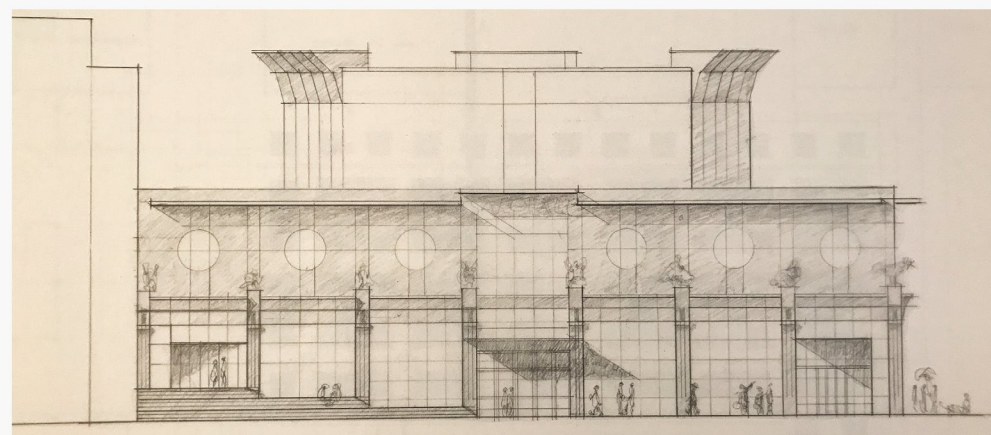
Söderhallarnas fasader och interiörer uppvisar en rik flora av historiska stilinfluenser. En av de mer uppenbara är att Bo Kjessel lät sig inspireras av den traditionella kinesiska pagoden när han formgav saluhallshusets utsida. På skisser från mitten av 1980-talet är saluhallens fasader en våning lägre jämfört med hur de utfördes och försedda med en serie runda fönster. Proportioneringen och fönsterformen är direkt hämtad från pagoden. Den åttkantiga, resliga taklanterninen likaså med en stiliserad variant på pagodens mjuka, uppvikta takfall. De traditionella lejonhundarna som vaktade utanför templen blev en serie med djur (delikatesser) på pilastrar utmed fasaden. I det slutliga utförande pryddes liserna med Henrik Allerts halvklot i stål med motiv från stjärnhimlen.

Även pagodens färger, röd, blå och gul, inspirerade Kjessel i de tidiga förslagen vilket idag märks i Björkhallshusets gula ton, Saluhallshusets blå ton och själva saluhallens röda interiör. Av ekonomiska skäl tillfördes en våning på saluhallshuset sent i processen. De tänkta proportionerna påverkades därmed, liksom lanterninens reslighet och synlighet från torget.

I det aktuella förslaget påbyggs saluhallen med en indragen glasad våning med takterrasser åt öster och väster. Saluhallens höjd påverkas inte. Lanterninens översta delar kommer fortsatt höja sig över resten av byggnaden. Men den kommer till stor del döljas och dess åttkantiga pagodlika form kommer otydliggöras från torget. Saluhallens arkitekturhistoriska värde påverkas därmed negativt. Den är dock redan idag till viss del otydliggjord jämfört med den ursprungliga gestaltningsidén.

Förslaget innebär att folklivet, som del av Söderhallarnas ursprungliga funktion och idé, stärks. Det kontinuitetsvärde det innebär att tillgängliggöra Saluhallshuset för besökare uppväger till viss del att lanterninens ursprungliga arkitektur ändras. Indragningen gör att påverkan på fasaderna undviks och den ursprungliga, karaktäristiska takbalustraden, med glasbetong och motiv i form av eldat, bevaras och förblir synliga.

Det är viktigt att påbyggnaden ges ett så uppglasat uttryck som möjligt och att åtgärder vidtas för att dagsljuset når ner i saluhallen i så hög utsträckning som möjligt.

Utdrag från utvecklingsdokumentet: Saluhallshuset som kinesisk pagod. Överst syns tidiga skisser på byggnaden. Nedan syns några av Kinas mest besökta tempelbyggnader: Shibaozhai, Shaolin och pagoden i Fogong från 1000-talet.

>> Påverkan på bebyggelse

Utökad entré mot Fatburstrappan

Entrésituationen mot Fatburstrappan förstärks genom att ett nytt entréparti tas upp i Saluhalls- husets västra fasad. Det innebär även att trap- pans plattform utökas något. Åtgärden medför ingen negativ påverkan på byggnadens kultur- historiska värde. Dess ursprungliga funktion som publik och tillgänglig byggnad förstärks.

Utbyggd trappa mot Medborgarplatsen

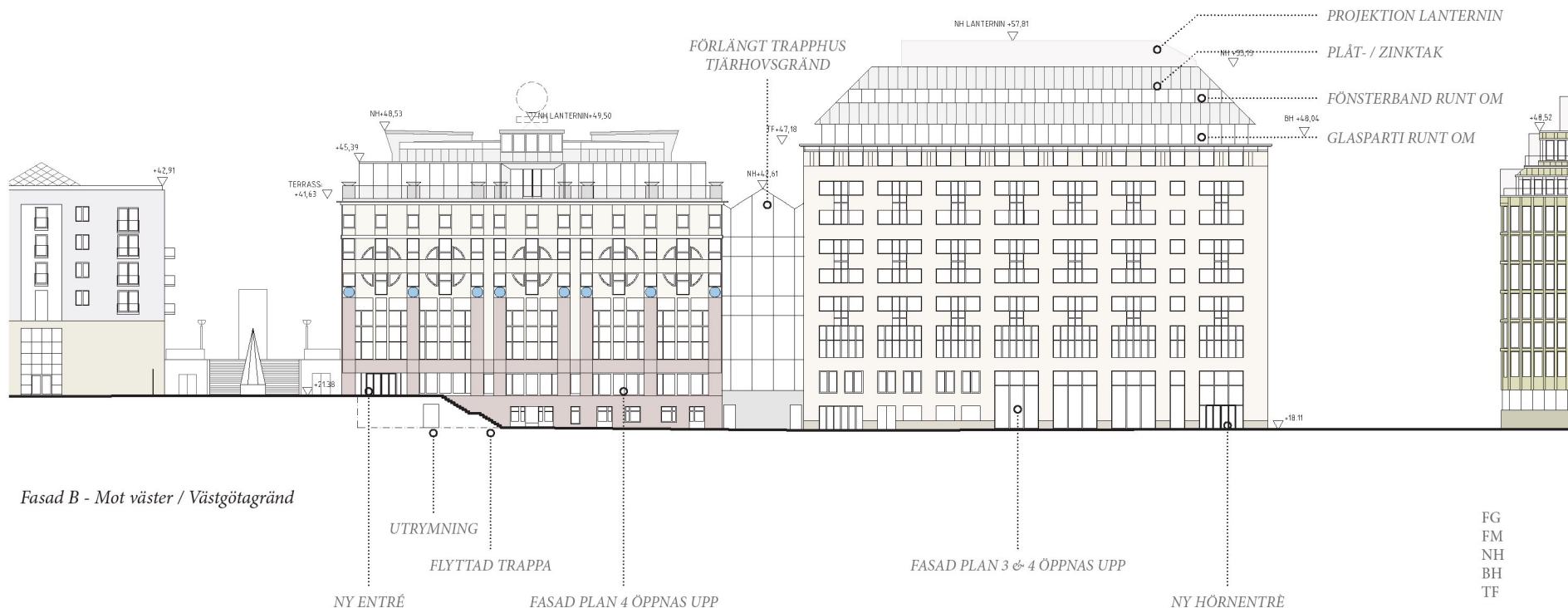
Den utvändiga trappan mot Söderhallarnas hu- vudentré och "Tjärhovsgränd" föreslås föränd- ras genom en utökning mot norr. Utökningen möjliggör en yta för uteservering mellan da- gens trappa och den föreslagna tillbyggnaden. Förändringen innebär en negativ påverkan på dagens symmetriska trappa och dess likhet med monumentaltrapporna vid Medborgarhuset. Åtgärden innebär en förlust av kulturhistoriskt värde i fråga om hur Söderhallarna kommuni- cerar med sin direkta omgivning.

Påbyggnad av trapphus vid Tjärhovsgränd

Befintlig glasvolym i Tjärhovsgränds avslut mot Västgötagränd höjs som en följd av att trapphuset förlängs upp till våning nio. Befint- lig detaljering behålls. Förändringen får viss påverkan på Saluhallsbyggnadens arkitektur när fasaden mot Tjärhovsgränd döljs sett från Västgötagränd. Även det byggnadshistoriska värdet påverkas något. Förändringen sker mot Söderhallarnas "baksida" som är mindre

framträdande i staden jämfört med övriga sidor. Förändringen och dess påverkan kan ses som försumbar.

Nedan: Förlag till påbyggnader, förlängt trapphus och förändringar i bottenvåningar mot Tjärhovsgränd. Källa: DinellJohansson

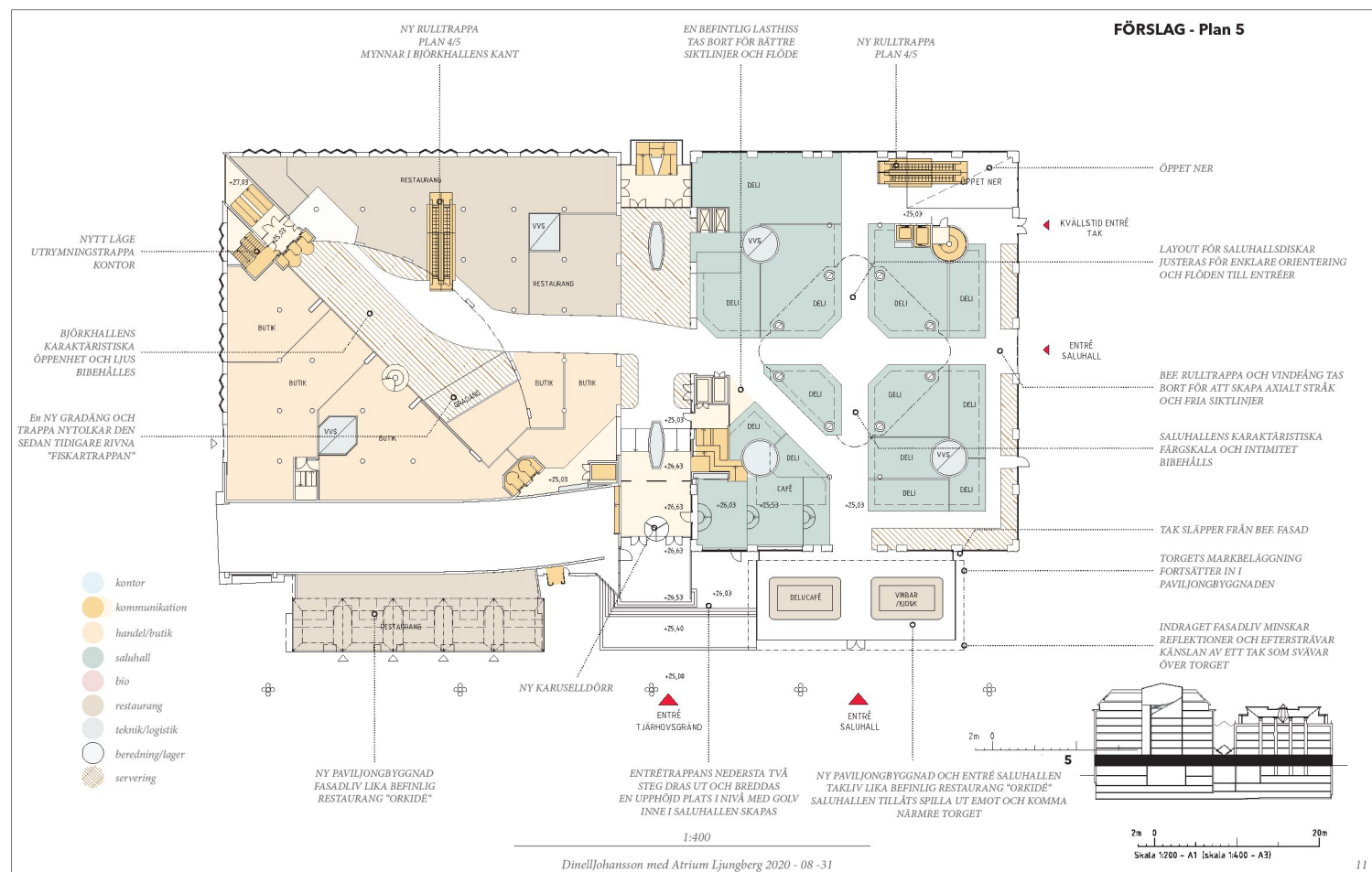
>>Påverkan på bebyggelse

Interiöra ändringar

Tjärhovsgränd

Dagens huvudentré in till Söderhallarna från Medborgarplatsen, leder in via ett glasat entréparti till den "påhittade" förlängningen av Tjärhovsgatan via Medborgarplatsen in i Tjärhovsgränd. Entrén är utformad med en vestibul där trappor på ömse sidor om vestibulen leder upp till våning 6. Ett glasat inre entréparti leder ned mot Tjärhovsgränd, som ligger en nivå lägre. Det första entrépartiet, mot Medborgarplatsen föreslås kompletteras med en entrékarusell placerad på insidan. Det inre entrépartiet, mot Tjärhovsgränd föreslås ändras och öppnas upp genom att dörrsektionerna tas bort. Entrépartiet är sammanbyggt med den stålkonstruktion som även bär det stora glastaket över Tjärhovsgränd och stålkonstruktionen kommer behållas. Åtgärden med tillägg av en karusell är förhållandevis oproblematis, vestibulen har en något oklar funktion och en ändring av den ytan har en begränsade påverkan på helheten. Att det inre entrépartiet tas bort får anses vara en välgörande åtgärd då Tjärhovsgränd får en mer naturlig koppling till den yttre entrén.

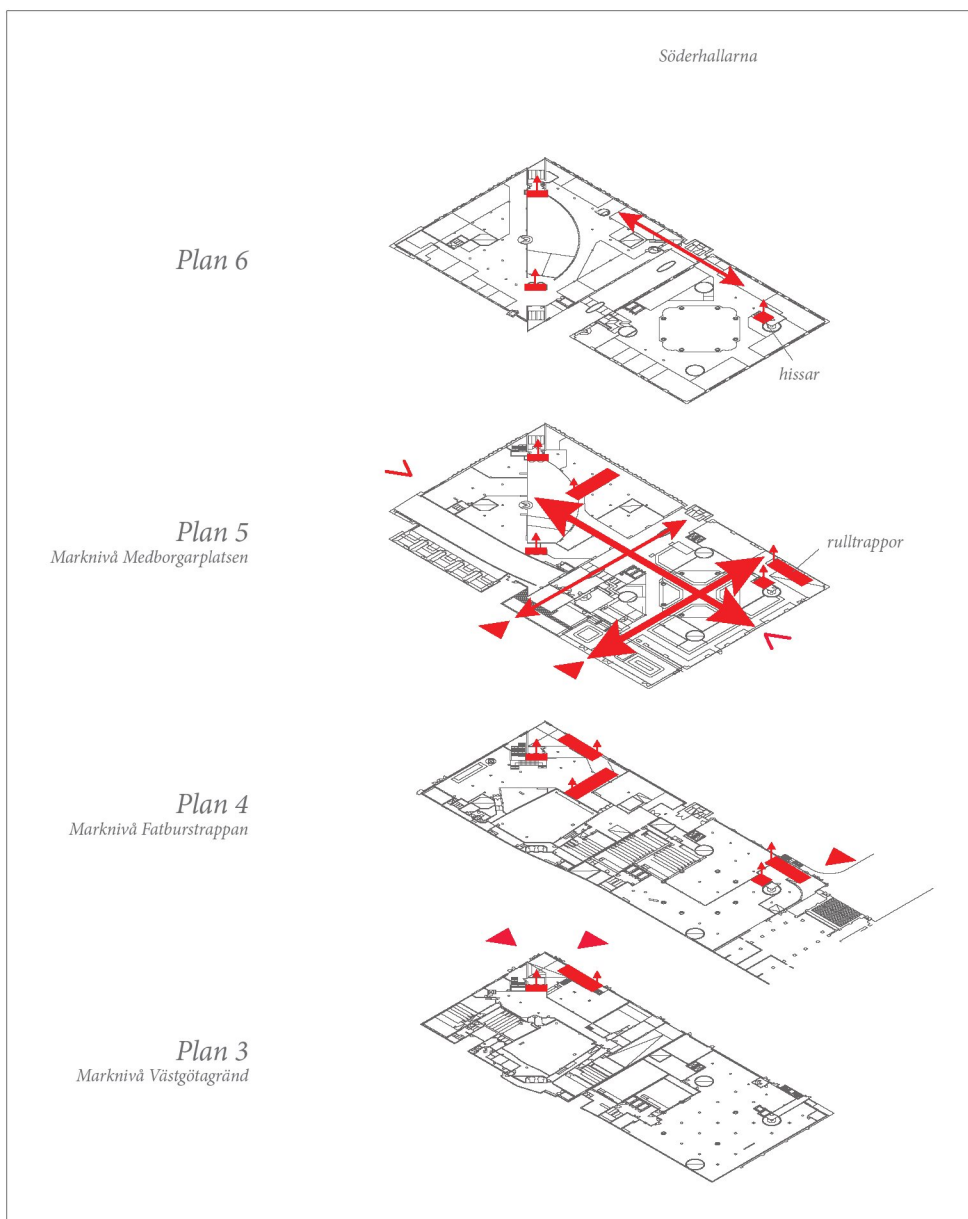
Grändens ursprungliga utformning som en fiktiv utemiljö med uteservering, fasadflaggor, skärmtak, fönsterpartier och entré till en pub, riskerar dock att försvagas i och med att befintliga väggar/butikspartier mot gränden byts ut eller tas bort. Karaktären av gränd kan bli otydlig och endast kvarstå i form av ett skal med golv och tak. Önskvärt om uttrycket bibehålls, en förutsättning är sannolikt att inte alla väggar tas bort. Kanske kan ytan där Melanders servering är idag, fortsätta vara en servering och kanske kan väggytorna fortsätta användas för skyltning. Miljön får gärna förstärkas som "gatumiljö", vilket var en av de fantasifulla delarna i den ursprungliga och något ologiska sammansätt-

Förslag till interiöra förändringar i Söderhallarna, här syns våning 5 d.v.s. entréplanet från Medborgarplatsen. Källa: DinellJohansson

Motsatt sida: Kommunikationsvägar genom Söderhallarna men nya föreslagna rulltrappor från våning 3 och 4 upp till våning 5. Ombyggda och förtydligade entréer från Västgötagränd/Torinetäppan (våning 3) och Fatburstrappan (våning 4). Källa: DinellJohansson

>> Påverkan på bebyggelse

ningen av arkitektoniska, estetiska och funktionella element i Söderhallarnas utformning och uppbyggnad – en brokighet som idag inte är ett ideal i kommersiella och publika miljöer.

Kommunikationsvägar

Den rörlighet som kännetecknar Söderhallarna, med flöden upp och ned, på tvären och med fokus på Medborgarplatsen som huvudplats att ankomma Söderhallarna förflyttas och ändras delvis. Ett våningsplan, våning 6, försvinner som en öppen publik yta och nya stora entréer tillskapas i hörnen på anläggningens ”baksida”. De ursprungliga rörelsestrukturerna förändras genom att de nya entréerna får en karaktär av huvudentréer och följer på så vis inte byggnadernas grundplaner. Båda entréerna öppnar emellertid upp anläggningen och gör den mer tillgänglig, vilket är i linje med de tankegångar som var centrala när Söderhallarna planerades. Det finns också redan entréer med trapphus och hissar i samma lägen idag. I hörnet mot Södermalmsallén, vid hissarna, placeras trapphus för utrymning i ett nytt läge vilket inte har någon betydelse för helheten.

En ny diagonal axel skapas i Saluhallshuset genom att en stor entré på våning 4 öppnas upp vid Fatburstrappan, ingångarna till saluhallen idag bildar ett kors som samtidigt förstärks av att entrén mot norr öppnas upp. Björkshallshuset är uppbyggt kring en tvådelning som bildar en diagonal med ”torgets” avsmalnande form ansluter till. Diagonalen skapar också rörelsen för entréerna i Björkshallshuset, mellan hissarna och trapphuset i hörnet mot Södermalmsallén och trapporna och hissarna vid hörnet mot Medborgarplatsen. Den diagonalen skärs av genom att trappan från våning 6 vid balkongen ned till ”torget” tas bort och ersätts av en gradängslösning, vilket inte är önskvärt och påverkar helheten negativt.

Det är mycket positivt att det dock finns en ambition att återskapa ett trappmotiv i Björkshallen. Den ursprungliga Fiskartrappan togs bort till förmån för dagens förhållandevis anonyma trapp- och gradängslösning som saknar gestaltande förankring till den omkringliggande miljön. En ny trappa/gradäng ger också möjlighet att tillföra ett gestaltat inslag som kan lyfta den idag förvanskade ”torgplatsen” och bidra till att stärka den estetiska helhetsupplevelsen. En ny lösning bör inte bara bli gradängar utan även en användbar trappa som kan utgöra en kommunikationsväg från våning 6 till ”torget”. Även om våning 6 planeras bli ett separat, icke-publik våningsplan för kontor kan det i framtiden ändras till att återigen bli publikt och det vore välgörande för miljön att den kommunikationsvägen bibehålls. Risken blir annars att ”torgets” ursprungliga funktion som en sammanhållande punkt i Björkshallshuset enbart blir en passage på väg mot de planerade rulltrapporna.

Rulltrappor

Från den planerade nya stora entrén mot Södermalmsallén leder en ny rulltrappa upp till våning 4, där biografen är belägen. Placeringen är längs fasaden mot väster. Från plan 4 leder nästa rulltrappa upp till Björkshallen och torget i mitten, den är placerad vinkelrätt mot den nedre rulltrappan. Placeringarna av rulltrapporna är asymmetriska i förhållande till Björkshallshusets diagonaltema och avviker på så vis mot den ursprungliga axeln som löper från huvudentrén mot Medborgarplatsen till trapphuset och hissarna i hörnet mot Västgötagatan och Södermalmsallén. Det är en lösning som förklaras av att det inte var möjligt att få till en enda rulltrappa genom båda våningsplanen. Genom att rulltrapporna är knutna till biografen utgör de en ny komponent i biografens rörliga struktur av salonger, biljettdisk och ytor för försäljning

>> Påverkan på bebyggelse

och kassadiskar. Rulltrapporna ansluter till den tekniska karaktär en biograf har och som också återkommande förändras.

Rulltrappan, som leder upp från biografen till våning 5 ersätter den enkla trappan mellan våningsplanen som idag är placerad intill Tjärhovsgränd. Den trappan i sin tur tillkom efter att den ursprungliga sk Svantrappan revs. Dagens trappa saknar helt gestaltande eller materialmässiga kvaliteter, att ta bort den är välgörande för helheten. En rulltrappa vid torget kommer att utgöra ett nytt inslag och kan riskera att på ett negativt vis konkurrera med det väl utformade hisstornet i glas med dubbla hissar. Genom att den är placerad ”under tak” i en yta som idag är butik får den dock en något mer diskret placering och tar inte torget i anspråk och är delvis skild visuellt från hissarna.

En ny direkt väg in i saluhallen tillskapas via en föreslagen rulltrappa upp till saluhallen från den planerade nya entrén i planet under, mot Fatburstrappan. Det finns idag en entrésituation vid Fatburstrappan in i våning 4. Via den, en bit in i byggnaden, nås dagens rulltrappa som leder upp i saluhallen. Den planerade nya rulltrappan leder istället rakt upp från den nya entrén till saluhallen och bidrar till tydlighet och lättillgänglighet. Dagens entrésituation är svåräst och oklar vilken i praktiken gör den icke tillgänglig. Vid entrén till saluhallen från norr, finns en rulltrappa som leder ner till våning 4 och upp till våning 6. Den föreslås tas bort för att öppna upp entrén så att den leder rakt in i saluhallen. Att tydliggöra kopplingen till saluhallen med en mer öppen entré är en positiv åtgärd som bidrar till de ursprungliga idéerna om ett starkt samband med Medborgarplatsen och den stora torgmiljön. Dock bryts länken till balkongen

på övre plan vilket förstärker det våning 6 nya funktion som en privatiserad del av byggnaderna.

De planerade rulltrapporna är onekligen stora ingrepp i byggnadens konstruktion och ursprungliga utformning - önskvärt är att alla rulltrappor blir ett positivt tillskott, inte bara i funktionalitet utan även i utformning. Då kan de utgöra ett nytt gestaltat bidrag till miljön och på så vis lyfta fram och stärka den estetiska helheten.

Inkluderande budskap

Ett idag öppet och publikt våningsplan med butiker (våning 6) försvinner och blir en privat kontorsmiljö. På detta våningsplan finns apotek och till relativt nyligen bank, optiker samt en blandning småbutiker. På de två andra våningsplanen för kommersiella ytor (våning 4 och 5) finns förutom saluhallen och biograf, systembolag, pub, frisör, pappershandel m.m. Blandningen av verksamheter har varit en del av det ursprungliga utbudet och många butiker och restauratörer har funnits med sedan invigning. Den blandning på verksamheter och utbud som finns idag kan riskera att bli likriktad, beroende på val av nya aktörer, vilket kan ge ett komplex som upplevs specialiserat och inte tillgängligt för alla. Den ursprungliga variationen i byggnaderna och i verksamheterna har värden intimt sammankopplade med den interiöra utformningen.

Det nyinrigda Medborgarhuset har en ny tydlig inriktning som välkomnande, inkluderande och sammanhållande, som har sökt stärkas genom ändrad placering av bland annat biblioteket och en ny kommunikation till tunnelbanan. För Söderhallarna innebär detta också en ännu mer

central roll då Medborgarplatsen befästs som Södermalms mittpunkt. Det ursprungliga målet och förhoppningen om Söderhallarna som en mötesplats och träffpunkt för södermalmsborna har återaktualiserats och önskvärt är en strävan efter ett fortsatt varierat utbud för en blandad publik.

Konst och estetiskt uttryck

Koloriten i saluhallen med den specialutförda golvmosaiken av konstnären Åke Pallarp, har starkt karaktärsskapande värde och ger tillsammans med de röda ”kolonnerna” rummets estetiska inramning och färg. Att bevara den röda färgen på ”kolonnerna” och golvet bedöms som en mycket viktig punkt vad gäller saluhallens nya utformning. Likaså är salustånden, i sina grönlackade stälror med postmodernistiska detaljer en viktig del av den arkitektoniska samkompositionen.

Det bedöms vara mycket positivt att de inglasade balkongerna på de två övre våningsplanen (våning 7 och 8) som vetter ut mot saluhallen får ny typ av glasning. Den har ett mycket mer diskret uttryck och är till synes medvetet utformad för att utgöra en så liten visuell påverkan som möjligt. Balkongerna är en del av hela rummet och den känsla av närhet och liv som präglade gestaltningen av saluhallen. Nuvarande glaspartier är klumpiga och inte anpassade för att ansluta till den estetik som saluhallen utformats efter. Positivt är också att den öppna balkongen högst upp inte ändras.

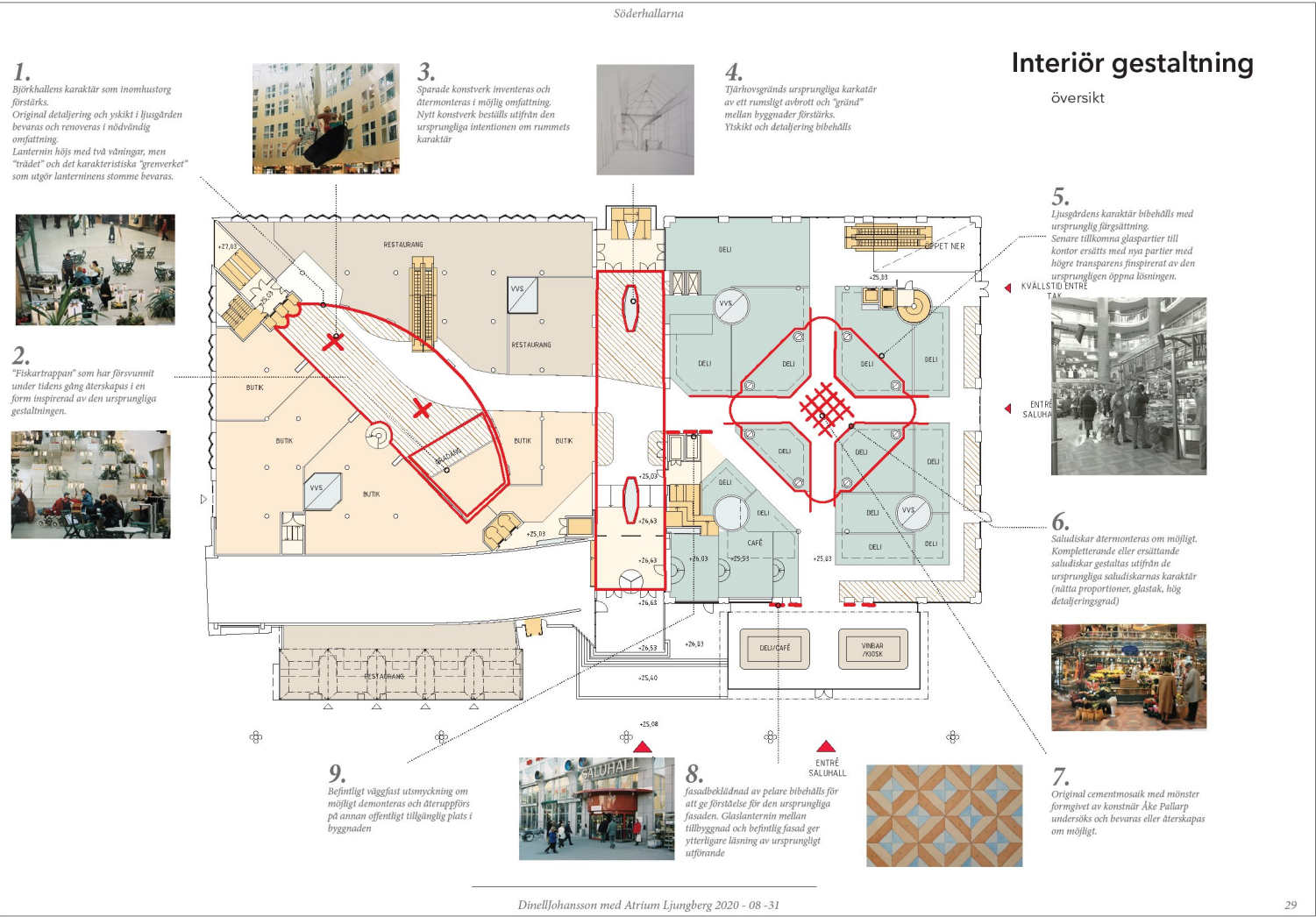
En ursprunglig konstnärlig utsmyckning kommer att försvinna med föreslagen placering av

hiss mellan saluhallen och Tjärhovsgränd. I gången mellan saluhallen och Tjärhovsgränd pryds den östra väggen av en väggfast konstnärlig utsmyckning i keramik. Den bedöms inte vara möjlig att flytta då den är en del av väggens ytbehandling. Möjligen går det att behålla delar av den om inte hela väggytan rivs. Åtgärden har en negativ påverkan på det konstnärliga inslaget i Söderhallarna och bör om möjligt undvikas.

En uttalad önskan är att den konstnärliga utsmyckning som tillverkades för Björkhallen och nu är försvunnen, ersätts med ny konst. Konstens betydelse för Söderhallarnas kulturhistoriska värde går inte att nog understryka och tillskott av ny konst vore också naturligt vid en så omfattande ombyggnad som Söderhallarna planeras genomgå. Den förändrade färgsättningen på nedre delen av Björkhallen bör anpassas efter den bevarade ursprungliga karaktären på rummet i övrigt.

I övrigt bör så mycket som möjligt av den ursprungliga specialritade armaturen bevaras - inspiration till armaturen var den asiatiska rispapperslyktan. Då lanterninbyggnaden på Saluhallsbyggnaden byggs om försvinner den pagodliknande takformen och det blir betydelsefullt att bevara armaturen för att även fortsättningsvis ha kvar inslagen av det asiatiska formspråket, som är en del av den formmässiga heterogeniteten som präglar Söderhallarnas ursprungliga arkitektur. Det gäller även den generella koloriten i anläggningen, den postmoderna mixen av klara, bjärta kulörer och mättade jordtoner.

>>Påverkan på bebyggelse

DinellJohansson med Atrium Ljungberg 2020 - 08 -31

29

Skiss som visar idéer kring bevarande och återskapande av kulturhistoriska värden i Söderhallarnas interiörer. Källa: DinellJohansson

>> Påverkan på bebyggelse

Entréer

Den planerade entrén mot Södermalmsallén ersätter dagens mer anonyma sidoplacerade entré mot planteringen nedanför Torinetrappan. Med tanke på Björkshallshusets två diagonalställda uppglasade hörn, mot Medborgarplatsen och mot Södermalmsallén kan dagens närmast osynliga entré betraktas som något av en kompromisslösning. Därav följer att en ny entrélösning som utformas som en huvudentré ett positivt inslag då den förstärker den diagonal Björkshallshuset är uppbyggd kring. Den kan också betraktas utformad i samma anda som den ursprungliga idén om husens lättillgänglighet och öppenhet. Dagens (brist på) entré stoppar snarare upp flödet genom husen. Den nya entrén mot Fatburstrappan ersätter och kompletterar även den befintliga entrélösningen. De nya entréernas placering är på så vis inte nya inslag om än omformade och förstörade.

Nya stora entréer kräver ingrepp i fasad och de planerade entréerna mot Fatburstrappan och Södermalmsallén placeras också i fasaderna som idag helt och delvis utgörs av fasadernas glaspazier. De planerade entréerna planeras även att med bjälklagsgenombrott invändigt öppnas upp i två plan. Detta kommer att förändra fasaderna, både konstruktivt och i utseende.

Entrén som leder ut från Tjärhovsgränd ned till den verkliga Västgötagatan tas bort. Kommunikationsvägen från Medborgarplatsen rakt ned till Västgötagatan försvinner därmed men kan inte ses som ett stort problem då den har haft karaktären av ”personalentré” och använts lite.

Lanterniner

Den potentiellt största upplevelsepåverkan inne i Söderhallarna utgörs av lanterninerna i Björkshallshuset och Saluhallshuset. Lanterninernas funktion är ljusinsläpp och består av två olika konstruktioner. I Björkshallshuset har den bärande stommen utformats som ett stort träd eller blad och spelar en central roll i helhetsgestaltningen. I saluhallen utgör lanterninen en förmässig fortsättning på saluhallens geometri och kolorit och har inte ett särpräglat uttryck. Det är svårt att förutse de föreslagna påbyggnadernas inverkan på den inre rumsupplevelsen men mängden ljus är mycket betydelsefull för rumsligheten. Framför allt i Björkshallen spelar det riktade sidoljusets mot trädets konstruktion och lanterninens undertak vilket har stor betydelse för upplevelsen av själva rummet. Ljuset förstärks och sprids nedåt i rummet via de släta, ljusa skivorna av björk. Hur den detaljerade utformningen av lanterninpåbyggnaderna kommer att bli har avgörande betydelse för huruvida den öppna rumsligheten kommer att bibehållas och det kulturhistoriska värdet påverkas.

Påverkan på riksintresset

Riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården

Eftersom Medborgarplatsen ligger mitt i riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården är det påverkan på det som de föreslagna åtgärderna ställs mot. De textavsnitt som är relevanta för denna utredning är understruckna. Samma understrykningar används på s. 39 som rubriker i en analys text med avseende på projektområdets befintliga situation.

Slutsats baserad på analys av jämförande vyer A - N

Enligt denna utredning är den påverkan som de planerade åtgärderna kommer att ha på riksintresset begränsad. Nyréns bedömning är därmed att de föreslagna volymtilläggen på kv. Fatburen 1 inte riskerar att påtagligt skada riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården - 3 kap. 6 § miljöbalken. Denna bedömning görs under förutsättning att det förslag till tillvaratagande och utveckling som formulerats i förslaget fullföljs i genomförandeskedet.

Utsnitt ur Sveriges länskarta där riksintressen för kulturmiljövården markeras med röd streckad yta. Källa: Lantmäteriet

Riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården

Riksantikvarieämbetets riksintressebeskrivning av Stockholms innerstad med Djurgården [AB 115] enligt RAÄ:s beslut för AB län 1997-08-18 (relevanta uttryck för projektområdets relation till Stockholms innerstad understrukna):

Motivering:

Storstadsmiljö, präglad av funktionen som landets politiska och administrativa centrum sedan medeltiden och de mycket speciella topografiska och kommunikationsmässiga förutsättningarna för handel, samfärdsel och försvar. Utvecklingen inom stadsplane- och byggnadskonsten har fått särskilt tydliga uttryck med alla epoker från medeltiden till nutid väl representerade.

Residensstad, domkyrko- och universitetsstad samt viktig sjöfarts- och industristad. (Stiftsstad, Skolstad).

Uttryck för riksintresset:

Uttryck för funktionen som huvudstad och förvaltningsstad alltsedan medeltiden, men särskilt från 1600-talet och framåt. Kungliga miljöer, byggnader för rikets och länets förvaltning, kulturinstitutioner och annan bebyggelse som sammanhänger med funktionerna som huvudstad och länsstad.

Den medeltida storstaden med tät stenbebyggelse. Staden mellan broarna, "Gamla Stan" som i gatunät och bebyggelse främst speglar Stockholms uppkomst och utvecklingen under olika skeden av medeltiden och 1500-talet, med den äldsta delens planmönster av stora oregelbundna kvarter

innanför långgatorna och den senare medeltidens karaktäristiska "revbensmönster" med små smala gränder ner till vattnet. Kyrkorna och de många husen med medeltida murverk, gaturummens och torgens karaktär. Bevarade rester av det äldsta gatunätet på Södermalm. Kyrkor på malmarna, som genom läge, namn och till en del murverk bevarar minnet av medeltidens och 1500-talets stad.

1600-talets starkt expansiva stad, med stadsplanestruktur, de offentliga rummen och bebyggelsen. Gamla Stans yttre "årsring", med Skeppsbroraden, Nygatskvarteren och slottsområdet. Riddarholmen och Blasieholmen. Det stora reglerings- och utbyggnadsområdet på malmarna, med planstruktur, kyrkor, offentliga byggnader och bostäder. Den förindustriella stadens spridning av verksamheter och sociala skiktning i boendet.

Områden med stenhus från 1600-, 1700- och första delen av 1800-talet, både för aristokratin, den nya klassen av rika borgare och för ett lägre borgerligt skikt - stads-palats, malmgårdar, borgargårdar samt även äldre parker och inslag av grönska. De lägre samhällsklassernas småskaliga trähus i stadens dåvarande ytterkanter och otillgängliga delar.

Det sena 1800-talets stadsbyggande med esplanadsystemet och gator av olika bredd och karaktär, och byggnader i bestämda hushöjder. Villastaden, nya typer av offentliga byggnader, folkrörelsebyggnader och -miljöer, kommunaltekniska anläggningar och parker. Genombrottsgrator och områden planlagda som "ny stadsdel" i enlighet med 1874 års byggnadsstadga. Den täta och enhetliga stenstadsbebyggelsen.

1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling. Lärkstaden, Diplomatstaden, Birkastan, Röda Bergen, Kungsgatan och andra miljöer som återspeglar stadsplanering och bebyggelseutvecklingen under århundradets inledande årtionden. Terränganpassade planer, storgårdskvarter, men även fullföljandet av den äldre rutnätsstaden. Parkanläggningar och grönska, innerstadens kolonitradgårdar. Uttryck för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande, så som Gärdet, Slussen och Hötorgscity. Smalhusområdet Abessinien i Hjorthagen.

Sjöfarts-, handels- och industristaden. Hamnanläggningar från skilda tider och byggnader som hör ihop med flottan och sjöfarten. Skeppsholmen och Kastellholmen, delar av Djurgården, Beckholmen.

Kontor, bankpalats, försäkringsbolag, varuhus och andra handels och näringslivets byggnader.

Industrimiljöer som speglar Stockholms betydelse som industristad alltsedan 1600-talet, bland annat Barnängen, Kungliga Myntet, Ludvigsberg, Almgrens sidenväveri och de många bryggerierna.

Det vetenskapliga, intellektuella och religiösa livets byggnader och miljöer. Observatoriet, den gamla tekniska högskolan och byggnader och miljöer som hör samman med det gamla universitetsområdet. Byggnader för akademier och lärda samfund. Bibliotek, utställningslokaler och de många museerna. Institutionsbältet på Norra Djurgården. Bergianska trädgården.

Nöjeslivets, samvarons och rekreationslivets byggnader och miljöer. Teatrar och konsertsalar, Gröna Lunds tivoli och andra nöjesetablissemang. Anrika restauranger och värdshus, ordenshus och lokaler för olika sällskap, Skansen, Fåfången, idrottsanläggningar, parker och flånörstråk. Djurgårdens bebyggelse och rekreationslandskap, med rötter i 1600-talets kungliga jaktmark. Utvärdshus, slott och villor med omgivande parker från 1600- och 1700-talen och senare.

Andra Stockholmska särdrag som anpassningen till naturen, fronten mot vattenrummen och Stockholms inlopp, både från Saltsjön och Mälaren. Vyerna från viktiga utsiktspunkter, blickfång, kontakten med vattnet. De tydligt avläsbara "årsringarna" i stadsvärten. Stenstadens tydliga yttre gräns. Stadssiluetten med den begränsade hushöjden där i stort sett bara kyrktornen och offentliga byggnader tillåts höja sig över mängden. Byggnader och miljöer med anknytning till konstnärliga verk och historiska personer.

>>Påverkan på riksintresset

Uttryck för Riksintresset Stockholms innerstad relevanta för projektområdet

Den täta och enhetliga stenstadsbebyggelsen.

Den täta och enhetliga stenstaden är tydlig både söder om Folkungagatan och öster om Götgatan.

1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling. /.../ miljöer som återspeglar stadsplanering och bebyggelseutvecklingen under århundradets inledande årtionden. /.../ fullföljandet av den äldre rutnätssaden. /.../ Uttryck för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande

Denna del av Södermalm är en provkarta av 1900-talets stadsbyggande från 1910- 1930-talets stenstadskvarter som fullföljer rutnätssaden. Därefter Medborgarhuset och Medborgarplatsen över modernistisk bostadsbebyggelse som bryter mot kvartersstrukturen till Södra stationsområdets sammanbindande av Södermalms olika stadsdelar och återkomst till några av den klassiska stenstadens grundprinciper: detta som uttryck för välfärdssamhällets stadsbyggande.

/.../ handelns och näringslivets byggnader.

Kv. Fatburen 1 är ett uttryck för detta genom dess ursprungliga innehåll: kontorslokaler, centrumanläggning, saluhall, restauranger och biograf.

Stadssiluetten med den begränsade hushöjden

Medborgarplatsen med Söderleden och Folkungatanan utgör skiljelinjer mellan en enhetlig kvartershöjd och den något större skala som fr.o.m. Södra Stationsområdet etablerades västerut.

Kursiv = utdrag ur RAÄ:s riksintressebeskrivning för Stockholms innerstad med Djurgården

Värdekärna: Medborgarplatsen med Medborgarhuset

Utdrag ur Riksintressen enligt miljöbalken. Bilaga till Stockholms översiktsplan:

Medborgarhuset är ett social- och samhällshistoriskt intressant uttryck för folkbildningssträvandena på 1930-talet. Biblioteket och Forsgrénska badet konkretiserar tillsammans mottot ”en sund själ i en sund kropp”. Medborgarplatsen har ofta utnyttjats för olika manifestationer vilket bidrar till att den har ett symbolvärde för många södermalmsbor.

Medborgarhuset omfattas av en detaljplan med skydd för kulturhistoriska värden.

Värdebärande karaktärsdrag:

- Byggnadens användning som medborgarhus med allmänna lokaler för de tre grundfunktionerna, lyssnande, lärande och fysiska aktiviteter.
- Byggnadens friliggande placering kopplad till den öppna platsen.
- Medborgarhusets enhetliga helhet där både yttre och inre välbevarade delar skapar en karaktäristisk helhetsmiljö.

Analys av värdekärnan

Värdekärnan är snävt hållen till Medborgarplatsen och Medborgarhuset. Vi väljer dock att inkludera fler delar i det vidare begrepp som kan stavas Medborgarplatsen eller ”Medis”: en vidgad plats där kv. Fatburen 1 är en del som verksamt bidrar till platsens folkliv.

Under rubriken Förhållningssätt i bilagan till ÖPn framhålls att:

”Flera av de offentliga byggnaderna i Stockholms innerstad är centrala för upplevelsen och förståelsen av riksintresset.”

Även om fastigheten är privatägd idag så har Söderhallarna ett stort kulturhistoriskt värde genom att de är ett exempel på en offentlig miljö, ursprungligen byggd av staden, som är tillgänglig för medborgarna.

Vidare framhålls i bilagan till ÖPn att:

”Bevarandeintresset ska kunna samspela med behoven för stadslivets utveckling.”

Enligt vår bedömning är det just en sådan välavvägd lösning som förslaget syftar till.

Nyréns Arkitektkontor

2020